

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV VĚD O UMĚNÍ A KULTUŘE

bakalářská práce

**Boj za práva plodu:
pro-life diskurz v současném českém mediálním prostoru**

Autorka: Marie Račáková

Studijní obor: Kulturní studia

Vedoucí práce: Mgr. David Skalický, Ph.D.

2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích 15. dubna 2024

Marie Račáková

Poděkování

Mé poděkování patří mým rodičům, bez jejichž podpory a důvěry bych pravděpodobně ani nestudovala. Mojí spolubydlící a kamarádce Nele za všechny naše konverzace a záchvaty smíchu. Velký dík patří zejména Davidovi Skalickému za vedení této práce, ale i za všechny obohacující semináře a přednášky, které mě inspirovaly nejen k tomuto tématu.

Abstrakt

Bakalářská práce se věnuje vysoce diskutovanému tématu kulturních válek, kterým je právo nenarozených na život versus právo ženy na legální interrupci. Práce se primárně zaměřuje na současné české pro-life hnutí a rovněž jeho působení v mediálním prostoru. Za cíl si klade mapovat a reflektovat charakter, ideologická východiska a diskurzivní strategie tuzemské antiinterrupční scény. Práce problematiku zasazuje do kontextu aktuálního společensko-politického dění a představuje vlivy, které se podílejí na utváření výrazných narativů v diskuzi o interrupcích.

Klíčová slova: pro-life, pro-choice, interrupce, ženská práva, diskurz

Abstract

This bachelor thesis unravels one of the highly debated topics of the current culture wars, that of the right of the unborn to live versus the right of a woman to undergo a legal abortion. The thesis primarily focuses on the contemporary Czech pro-life movement and its impact in the media space. The goal is to describe and reflect the specific character, ideological background and discursive strategies of the Czech anti-abortion scene. The work sets the issue in the context of current socio-political events and presents the influences that forms the distinctive narratives in the abortion debate.

Keywords: pro-life, pro-choice, abortion, women's rights, discourse

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Metodologický přístup	9
3. Uzákonění interrupcí v kontextu československé společnosti	11
3.1 Současná legislativa a dostupnost interrupcí	13
4. Aktuální politicko-společenská diskuze o právu na interrupci	15
4.1 Mýty o škodlivých interrupcích versus fakta	17
5. Feministická perspektiva: mateřství, reprodukční spravedlnost a právo na volbu	20
6. Antigenderové hnutí: charakter a diskurzivní rámce	24
6.1 Aliance pro rodinu	27
6.2 Rodina v diskurzu antigenderového a pro-life hnutí.....	28
6.3 Zvýznamňování tradic a „tradiční rodiny“	29
7. Interrupce a křesťanství.....	32
7.1 Pro-life agenda kardinála Duky	33
8. Jednotlivá pro-life hnutí v českém prostoru	36
8.1 Hnutí Pro život.....	36
8.2 Stop genocidě	44
8.3 Abolicionisté	48
9. Shrnutí hodnotových východisek a diskurzivních strategií pro-life skupin.....	51
10. Závěr.....	53
Seznam literatury.....	56
Seznam internetových zdrojů	57

1. Úvod

Na otázku, kdy vzniká lidský život, zda duše (pokud na ni člověk věří) vstupuje do tělesné schránky ještě v době, kdy se jedná pouze o zárodek v děloze anebo až tehdy, kdy se narozené dítě pohybuje mimo tělo matky, neexistuje jednoznačná odpověď. Možná i proto jde o téma, které si žádá pozornost a soudy napříč různými kulturami a náboženstvími. V různých sociálních kontextech vyvolává smíšené názory, rozporuplné reakce a bouřlivé argumenty. Stejně tak kontroverzní se stává otázka, jestli má mít žena¹ právo rozhodovat o tom, jak s plodem² vyrůstajícím v jejím břiše naloží. Tyto otázky množí další otázky – pokud ženám bude umožněno volně nakládat se svým tělem, ve kterém se nachází jiné tělo, nastavíme podmínky, za kterých toto rozhodnutí mohou činit? Není to omezování práv těhotných? A co je k rozhodnutí „zbavit se *toho*“ vlastně vede, proč nechtějí být matkami?

Pro-life hnutí, jinými slovy hnutí za právo na život, tyto otázky tematizuje a tvrdí, že život nenarozených dětí, či jinak řečeno plodů, si zaslouží stejnou ochranu jako narozené dítě. Obecně se dá říct, že primárním cílem pro-life skupin je zákaz legálních interrupcí. Ve světle událostí posledních let se právo na život nenarozených stalo politickým tématem vyplňujícím prostor v konzervativních debatách. Legální interrupce je jedním z nástrojů, které ženám garantují autonomii nad vlastními těly. Jejich omezování a zákazy plynou z přesvědčení, že hlavní úlohou žen je být matkami – tato představa ženskou identitu determinuje jejich reprodukční soustavou, a politická struktura, která jim neumožňuje reprodukční schopnosti kontrolovat, existenci žen omezuje pouze na jejich mateřskou roli. Představa o „ženské přirozenosti“, jejíž podstatou je role rodičky a pečovatelky, je součástí širších kulturně-politických rámců, které jsou založeny na křesťanských zásadách a v posledních letech je rovněž posilována rozmáhajícím se vlivem antigenderu, o němž budu v rámci této práce mj. také hovořit.

Otázku práva na narození lze považovat za součást trendu kulturních válek, jejichž bojištěm bývají problémy, které lidé posuzují prizmatem individuálních hodnot a etických postojů. Pragmatický přístup založený na hlubším pochopením problematiky je na úkor průchodu těchto subjektivních názorů upozaděn. Mezi diskutovaná témata kulturních válek

¹ Přestože se genderová identita osob podstupujících interrupce může různit, pro účely této práce budu o těchto lidech genericky hovořit jako o ženách.

² Ze zdravotnického hlediska označením embryo nazýváme ranou fázi vývoje budoucího člověka, která přechází do fáze plodu po 9. týdnu těhotenství (Marcin, 2022).

patří také například zrovnoprávnění sexuálních menšin, feminismus, „krize mužství“ a četné otázky spojené s národní či náboženskou identitou. Středoevropské kulturní války si v uplynulém desetiletí vydobily místo na vrcholu společenských a politických debat důsledkem úpadku liberalismu a nárůstu populismu a národního konzervatismu, který na zmíněných tématech často zakládá svůj politický program (Barša a kol., 2021).

Na problematiku interrupcí bude nahlíženo v kontextu aktuálního dění. Představím aktéry podílející se na utváření paradigmat o interrupcích – kromě samotných pro-life spolků dám prostor také například feministické perspektivě³ a zastavím se i u argumentů církve a jejích členů. Budu se soustředit zejména na to, jak tyto různé aktéři formují diskuzi o dané problematice a jakými rétorickými prostředky prezentují svá stanoviska. Zejména v druhé části práce se hlouběji ponořím do zkoumání diskurzivních strategií jednotlivých antiinterrupčních skupin a jejich představitelů, k čemuž mi poslouží hlavně jejich sebepropagace v internetovém prostoru.

³ Feministické pro-choice hnutí se vyznačuje tím, že podporuje svobodnou volbu žen a respektuje jejich rozhodnutí o podstoupení interrupce, tím pádem i usiluje o možnost žen umělé přerušování těhotenství podstoupit bezpečně, v rámci možností snadno a v hranicích zákona.

2. Metodologický přístup

Pojem „diskurz“ je velice široký a jeho chápání odvisí od konkrétního uchopení. Diskurz bývá užíván napříč různými disciplínami (např. v sociologii, psychologii nebo v politologii) a snahy o vymezení jeho jasného charakteru naráží právě na jeho variabilitu. Význam diskurzu je chápán různě dokonce i napříč odlišnými pojetími diskurzivní analýzy. Jak píše Soňa Schneiderová ve své publikaci *Analýza diskurzu a mediální text*: „Společným jmenovatelem slova diskurz je však ve všech případech užití tohoto pojmu v oblastech užívání jazyka v textech, v dorozumívání a v interakci.“ (2015, s. 20) Výklad diskurzu podle Fairclougha neopomíjí sociální a ideologický základ, ze kterého mluvená či textová prohlášení vycházejí, promluvy tedy nejsou izolované a uzavřené, ale vážou se ke kontextu – a ten je třeba brát v potaz. Význam je podle něj utvářen třemi složkami, a to za prvé produkcí, vycházející z autora a zprostředkující jeho záměr, za druhé samotným textem, a za třetí recepcí, která vypovídá o příjemci, jeho interpretaci a stanovisku vůči dvěma prvním složkám (tamtéž). Analýza diskurzu podrobuje zkoumání významy, které vyplývají z různých reprezentací daného tématu, hledá, jak z určitých promluv nebo textů hovoří způsob, jakým je nad tématem uvažováno. Podle Fairclougha má analýza směřovat nad rámec komunikačního prostředku a zaměřit se na samotný způsob, strukturu a formu výpovědi, která se váže na ideologická stanoviska (tamtéž). Cílem analýzy diskurzu je pak podle Schneiderové „analyzovat množinu textů (verbálních i neverbálních), jež sdílejí vztah k určitému stejnému tématu nebo sociálnímu prostředí.“ (tamtéž, s. 23)

Ve Foucaultově (2006) pojetí však není diskurz pouze množinou různých promluv, ale obsahuje ucelený řád, strukturu a specifické prvky náležející k onomu typu diskurzu. Různé diskurzy jsou zároveň nástrojem upevňování moci. Podle něj se používáním diskurzivních praxí zmocňujeme skutečnosti, přisuzujeme a naopak jí zase ubíráme významy. Diskurzy zahalují realitu za nános různých přesvědčení a zároveň dovolují propouštět pouze jistá prohlášení, zatímco některá vylučují. Tabuizací je podle Foucaulta postihnuta zejména sexualita a politika. Diskurz je formou určité nadvlády a jeho vytváření je tedy reprodukováním moci. Podle Foucaulta jsou lidské společnosti vystavěny na souborech diskurzivních řádů, které se pořád dokola opakují a ritualizují – tvoří je kulturnětvorné promluvy a texty, které bývají nejčastěji náboženského a právního charakteru, patří sem třeba také ale i literární nebo vědecké spisy.

Kritická diskurzivní analýza (CDA) má za úkol rozeznat mechanismy, jimiž se do jazyka promítá mocenská struktura. V podání Ruth Wodak (2001) jde o sociolingvistickou a zároveň multidisciplinární praxi, jejímž cílem by mělo být kriticky reflektovat, jak řečové akty odrážejí různá ideologická východiska. Ve sborníku *Methods of Critical Discourse Analysis* Wodak upozorňuje, že CDA by měla usilovat o odkrytí principů, kterými diskurz reprodukuje diskriminaci a nerovnost (rasovou, genderovou atp.), a rovněž i o dosah mimo akademickou obec, jelikož analyzovaná témata se týkají velmi často právě zájmů široké veřejnosti. Wodak taktéž tvrdí, že kritická analýza nutně odráží pozici autorů či autorek, jejichž stanovisko by mělo být explicitně avizováno. Jinými slovy je tedy nutné, aby k CDA autorstvo přistupovalo z pevně definované pozice a aby tím pádem bylo schopno oné kritické reflexe. Na rozdíl od jiných analytických přístupů CDA nepopírá názorovou vyhraněnost autora, naopak ji vyžaduje. Do mé perspektivy vůči analyzovanému materiálu se taktéž nevyhnutelně promítá můj osobní pohled, který mě koneckonců k psaní této práce přiměl a který je vůči pro-life hnutí kritický – na problematiku tedy bude přistupováno z pozice zastánkyně práva na interrupci. Jsem si vědoma rozdílu mezi kritickou reflexí a subjektivizací, které se pokusím vyvarovat. Cílem práce je analyzovat a reflektovat diskurz antiinterrupčních skupin a rozklíčovat mechanismy, jimiž hnutí formuje svá stanoviska, nikoli tyto názory či jejich nositele znevažovat nebo demonizovat.

Diskurzem je v této práci chápán soubor textů, vyjádření a dalších aktů, který vytváří určité společenské paradigma. Zároveň reflektuje ideologická přesvědčení svých tvůrců, kteří ho konstruují za cílem potvrzení a rozšíření svých vyznávaných hodnot, a tím se udržují ve výhodné pozici. V rámci tohoto textu bude zkoumaným objektem diskurz současných českých pro-life hnutí a spolků. Zaměřím se především na jejich medializovaná prohlášení, příspěvky na sociálních sítích, webových stránkách a tak podobně. Na vybraných příkladech se pokusím interpretovat, jak se do jazyka obhájců práva na život promítá příslušná ideologie. Soustředit se budu na specifické rétorické strategie, jimiž zmínění aktéři pojmenovávají interrupce a sledovat budu také například způsob, jakým je vnímán nenarozený plod anebo jak je v těchto debatách nahlíženo na identitu žen.

3. Uzákonění interrupcí v kontextu československé společnosti

Po druhé světové válce se z žen v domácnosti staly pracovnice, které pomohly rozproudit tehdejší ekonomiku. V takto restrukturalizované společnosti ženy nebyly už pouze hospodyněmi a pečovatelkami, nabyly zcela nového postavení. Do jisté míry získaly autonomii: měly své vlastní finance, nebyly tudíž již plně závislé na mužích, a s příchodem na pracovní trh se jim otevřela možnost zastávat i vyšší pozice. Roli matek-pečovatelek v domácnosti za ně převzaly nově vznikající instituce pečující o děti od nejtělejšího věku.

Socioložka Radka Dudová (2012) ve své knize *Interrupce v České republice: Zápas o ženská těla* důsledně mapuje vývoj legalizace interrupcí za minulého režimu na pozadí veřejného diskurzu. Uzákonění bezpečných potratů v padesátých letech Dudová představuje v kontextu ženských hnutí poválečné doby: byly zakládány spolky, jako například Národní fronta žen, kterou od počátku ovládaly komunistky, nebo Rada československých žen, jež navázala na předválečný odkaz Františky Plamínkové a později v jejím čele usedla Milada Horáková. Oba spolky však měly totožný cíl: vynést na světlo opomíjené problémy ženského světa. Pozornost směřovaly zejména rozvoji péče o matky s dětmi, posílení sociálního státu, zdůrazňovaly nutnost začlenění ženských otázek do veřejné diskuze a aktivně se podílely na změnách zákonů. S odprivatizováním otázek o ženském životě a zdraví se současně začalo rozšiřovat i povědomí o různých formách antikoncepce. Dudová dále píše, že v padesátých letech ale reálné snahy ženského hnutí spíše utichly. Existoval Výbor československých žen, který však hlavně reprodukoval stranickou ideologii. Ženské otázky ale nadále tematizoval časopis *Vlasta*. Vlivem společenských změn a také toho, že k uzákonění interrupcí došlo již předtím v dalších státech východního bloku, byl zákrok v Československu legalizován v roce 1957. K přijetí zákona mimo jiné vedly debaty o zdravotních následcích nelegálních potratů, mezi nimiž byla často zmiňovaná neplodnost, a také důraz psychologů na strádání dětí, které byly počaty z nechtěného těhotenství. Od roku 1950 bylo možné umělé ukončení těhotenství provést pouze ve výjimečných případech s ohledem na závažné zdravotní komplikace, a předtím, za druhé světové války, bylo jejich provádění přísně trestáno německým aparátem. Uzákonění interrupcí však provázely podmínky, které musely ženy usilující o zákrok splňovat. O nároku na podstoupení bezpečného potratu rozhodovala komise, která hodnotila, zda žena tyto podmínky splňuje. Byla vydána vyhláška, která určovala, za jakých okolností je možné interrupci provést. Mezi ty patřil třeba zdravotní stav, ale také celá řada dalších podmínek,

kterými byly například tyto: žena byla starší 40 let, měla prokazatelné problémy v manželství anebo naopak nebyla vdaná, měla již více než 3 děti, těhotenství bylo následkem znásilnění a neposlední podmínkou byla ženina tíživá finanční situace. Komisi tvořili dva zdravotníci a „důvěryhodná“ žena z laické veřejnosti. Pro ženy byl „výslech“ interrupční komisí stresující a žadatelky o povolení interrupce si mnohdy musely svou situaci obhajovat vymyšlenými důvody, které by komise shledala relevantními. Podmínky pro podstoupení interrupce se později během normalizace zpříšňovaly, byla například uvedena vyhláška, která povolovala zákrok pouze v nemocnici ženina trvalého bydliště, došlo také ke zpoplatnění umělého přerušování těhotenství. Dudová dále upozorňuje, že ačkoli tedy byly interrupce od roku 1957 legální, jejich vykonávání bylo podmíněno přísně stanovenými důvody, a ženám se tak nedostávalo plné autonomie nad jejich těly. Proces zpovídání se úředně pověřeným osobám o svých nejintimnějších procesech lze považovat za degradující praxi ze strany státu, který tímto aktem ženám demonstrativně dokazoval, že jejich biologické procesy nejsou věcí jich samých, ale náleží do rukou institucí.

Novela zákona rušící interrupční komise byla schválena v roce 1986. Tato legislativa, která vešla v platnost začátkem roku 1987, je platná doposud. Snaha o změnu zákona o interrupcích vyvěrala podle Dudové ze dvou hlavních rámců: tím jedním byla iniciativa doktorů a gynekologů, kteří prováděli regulaci menstruace/miniinterrupci ženám v raném stádiu těhotenství. Na tento neinvazivní zákrok prováděný bez narkózy se ale vztahoval zákon z roku 1957, který nařizoval povolení interrupční komisí. Podstatnou komplikací však bylo, že než se stihl proces schválení komisí dokončit a úřad potrat povolil, mohla být překročena doba, do které bylo možné miniinterrupci provést. Druhý rámec, který vedl ke snaze o progresivnější znění zákona, byl zapříčiněn vydáním Pražské studie o nechtěných dětech, kterou zpracovali Z. Matejček a D. Langmeier. Ve studii byl porovnáván vývoj a psychologický stav dětí narozených matkám, kterým byl odepřen bezpečný potrat interrupční komisí, s vývojem dětí, které si jejich rodiče chtěli od počátku nechat (děti byly posuzovány anonymně a Matějček s Langmeierem tedy nevěděli, jaké dítě náleží do které skupiny). Závěry studie odhalily, že nechtěné děti zažívaly pocity méněcennosti, jejich chování bylo často problematické, těžko navazovaly vztahy se svými spolužáky a spíše než matkou se cítily být přijímány otcem. Studie se podle Dudové dočkala popularity nejen v tuzemských, ale i v zahraničních médiích, rozvířila diskusi o psychologickém dopadu na nechtěné děti a napomohla ke směřování diskurzu vstříc uvolněnější potratové politice. Autorka v publikaci zároveň ale upozorňuje, že z diskuzí o přístupnější interrupci byla vynechávána samotná žena a její právo na volbu. Zatímco se

debatovalo o zdraví rodiny a dítěte, z terče pozornosti ženská role v čistě ženském problému unikala.

3.1 Současná legislativa a dostupnost interrupcí

Zákon, který vešel v platnost v roce 1987 a stále platí, umožňuje ženám podstoupení hrazené interrupce na základě písemné žádosti do 12. týdne těhotenství, z důvodu zjištěných abnormalit plodu nebo ze zdravotních komplikací těhotné je možné zákrok provést zdarma a to až do 24. týdne. I v případě interrupcí „na žádost“ však platí jistá omezení – před zákrokem je nutné ultrazvukové vyšetření a v situacích, kdy velikost plodu odpovídá více než 12 týdnům, není interrupce možná. Stejně tak o interrupci nemůže požádat například žena, která již zákrok podstoupila v době uplynulých 6 měsíců před podáním žádosti. Ženám mladším 16 let je možné potrat provést za souhlasu zákonných zástupců a těhotné mezi 16 a 18 lety mohou umělé přerušování gestace podstoupit bez souhlasu, ale jejich rodiče anebo opatrovníci budou danou klinikou o zákroku následně informováni (Zákon č. 66/1986 Sb.). Interrupce se provádí v anestezii buď ve státních nemocnicích anebo soukromých klinikách, pobyt na lůžku se pohybuje kolem 2-3 hodin a pacientka většinou ze zařízení odchází ten samý den. Od roku 2013 je u nás kromě chirurgické metody také možnost vyvolání potratu podáním pilulky (chemického přerušování těhotenství), což je možné do 7. týdne těhotenství (viz webové stránky Interrupce.info). Cena interrupcí se liší v závislosti na zvolené proceduře, týdnu těhotenství ale i na lokalitě⁴ či daném lékařském zařízení. Podle studie „Reprodukční spravedlnost a dostupnost interrupcí v ČR“, kterou v roce 2023 vypracoval kolektiv ASAP (Abortion Support Alliance Prague), se průměrná cena miniinterrupce a chemické interrupce pohybuje okolo 4 tisíc, cena za zákrok prováděný po 8. týdnu je průměrně skoro o tisíc vyšší. Zmíněná studie rovněž shromáždila zkušenosti pacientek, které o interrupci žádaly, a jejich výpovědi často hovořily o nedůstojném chování ze strany gynekologů, kteří se moralizujícími a vyčítavými promluvami často snažili zvrátit rozhodnutí o zákroku. Studie se též zabývala problémem, kterému čelí cizinky, žádající v ČR o umělé přerušování těhotenství – zákon z konce 80. let totiž nejednoznačně svádí k interpretaci, že na zákrok mají nárok pouze osoby s povolením k trvalému pobytu, tento výklad však ale vyvrátilo Ministerstvo zdravotnictví.

Podle Radky Dudové od uvedení zákona z osmdesátých let proběhly pokusy o jeho výraznější změny, ty se ale nedočkaly realizace. V roce 1992 byla například vymyšlena úprava

⁴ Nejnižší ceny umělých přerušování těhotenství byly zjištěny v Královéhradeckém kraji, nejdráž zákroky vyjdou v Pardubickém a Jihomoravském kraji (tamtéž).

legislativy, která by doktorům provádějícím interrupce nařizovala písemné informování pacientky o rizicích zákroku a o možných formách antikoncepce. Součástí nového návrhu tehdy také bylo právo lékaře odmítnout provedení zákroku z náboženských důvodů. Úprava zákona nakonec ale ani nebyla předložena a ke změnám tudíž nedošlo. Pro-life hnutí však dlouhodobě o změny této legislativy usiluje v souladu se svými přesvědčeními.

4. Aktuální politicko-společenská diskuze o právu na interrupci

V nynějším českém politickém klimatu právo na interrupci rozporují především lidovci. Právě politici z KDU-ČSL mají v porovnání s kolegy z jiných partají nejotevřenější náruč k pro-life skupinám. Vyplyvá to mimo jiné z článku „Je potrat lidské právo, či vražda? Poslanci se neshodnou, zákon měnit nechtějí“ (2022) publikovaného serverem *iDnes*. Podle tohoto zdroje se na otázku, zda je interrupce zabitím dítěte, vyjádřilo pouze 67 z 200 oslovených politiků a jejich názory se mnohdy velmi různily i uvnitř jednotlivých stran. Marian Jurečka, současný předseda KDU-ČSL, se již dříve nechal slyšet, že umělé přerušení těhotenství považuje za zabití člověka, a tento názor s ním vesměs sdílí i další jeho straničtí spolupracovníci. Hayato Okamura a Marek Výborný vyjádřili potřebu chránit lidský život již od početí. Pro poslance z ODS není problematika potratů stěžejním tématem, nestaví se otevřeně pro ani proti interrupcím a domnívají se, že možnost podstoupení zákroku je někdy důležitá, ale nemělo by se té možnosti zneužívat. Ve STANu a mezi Piráty panuje všeobecně přesvědčení, že interrupce je soukromou záležitostí ženy a že rozhodnutí o jejím podstoupení je třeba respektovat, nehledě na důvody, které k němu vedou. Někteří politici, například Matěj Ondřej Havel (TOP 09), akceptují podstoupení zákroku u žen, které se ocitají v „mimořádné situaci“, která jim výrazně ztěžuje přivedení potomka na svět. Za mimořádnou situaci hodnou návštěvy potratové kliniky však zmíněný politik ale nepovažuje těhotenství, ke kterému došlo důsledkem „nezodpovědného chování“ ženy. Z tohoto výroku lze identifikovat narativ, který zde převládá i po roce 1957, kdy byly v tuzemsku legalizovány interrupce, ale o možnosti jejich vykonání rozhodovaly patřičné komise, o kterých jsem psala výše. Toto přesvědčení kategorizuje ženy žádající o interrupci a předpokládá, že svobodné rozhodnutí o podstoupení potratu si zaslouží hlavně ty, které by dítě na svět přivedly rády, ale tíživé okolnosti jim to neumožňují. Právo rozhodnout o tom, zda dítě na svět žena přivede či ne, je tedy determinováno tím, zda je těhotná vnímána jako oběť okolností, anebo – v horším případě – jako nezodpovědná osoba, která dítě nechce z důvodů, jejichž závažnost není považována za dostatečně relevantní. Do tohoto postoje vůči interrupcím se rovněž promítá archetypální dělení žen na pečující matky na jedné straně, a na „ty druhé“, nezodpovědné, sobecké a promiskuitní na straně druhé. Podle poslance z TOP 09 a dalších zastánců stanoviska, že „nezodpovědné“ by neměly „zneužívat“ interrupce, je důležité chránit nenarozené v případech, kdy situaci nekomplikují nějaké vážné překážky zvenci. Je však otázkou, do jaké míry v tomto případě sahá ochrana života, který by byl

„zbytečně potracen“, do jaké míry je tento přístup pouhým nástrojem trestu pro ženu nucenou k porodu proti její vůli, a jak moc se to podepíše na samotném dítěti.

V nedávné době jsme byli svědky zpřísnování interrupčních zákonů v mnoha státech. K takovému kroku se uchýlil i náš soused, Polsko. Podle zjištění organizace zaštiťující lidská práva, Center For Reproductive Rights (2023), je ve většině evropských zemí bezpečná interrupce stále legální na vyžádání⁵ těhotné a doba, ve které může být interrupce provedena, je nejčastěji nastavena na 12 týdnů od početí (po uplynutí doby bývá interrupce povolena kvůli zdravotním komplikacím). V nějakých státech je dokonce možné interrupci na vyžádání provést i mezi 18. a 24. týdnem. Pouze v 5 evropských státech funguje restriktivní interrupční politika, těmito státy jsou Andorra, Lichtenštejnsko, Malta, Monako a Polsko. Center For Reproductive Rights rovněž upozorňuje, že dalších 13 evropských států stanovuje jistou čekací dobu, která musí proběhnout mezi prvním vyžádáním interrupce a samotným zákrokem. Toto opatření však může u žadatelek vést ke zbytečnému stresu a zpochybňuje autonomii žen nad vlastním rozhodováním na základě představy, že si „to“ dotyčné ještě možná rozmyslí. Doba pro „rozmyšlení“ je povinností také na Slovensku, v Německu a Maďarsku, kde je kromě toho také žádoucí podmínkou podstoupit „poradenství“, jehož cílem je ovlivnění rozhodovacího procesu těhotných. Ačkoli Světová zdravotnická organizace tuto praktiku kritizuje, kromě třech zmíněných zemí, které jsou nám geograficky blízko, je „poradenství“ podmínkou vykonání interrupce ještě v dalších 9 evropských zemích (tamtéž).

V Polsku se potratová politika začala zpřísnovat s pádem komunismu, ruku v ruce s návratem vlivu katolické církve. Již od roku 1993 byly interrupce v zemi legální pouze tehdy, pokud se jednalo o početí ze znásilnění nebo incestu, v případech, kdy těhotenství představovalo ohrožení života těhotné anebo pokud byl plod diagnostikován vážnou vadou či abnormalitou. Od roku 2020 však tehdejší vládnoucí strana Právo a Spravedlnost podmínky k vykonání umělého přerušování těhotenství ještě více zpřísnila – ohrožení na životě či poškození plodu již v Polsku nejsou relevantními důvody k interrupci. Nynější polský premiér Donald Tusk slibuje opětovné zmírnění interrupční politiky, komplikací však údajně jsou strukturalizované bariéry, které minulá vláda nastavila (Pochobradská, 2024). Polské instituce tak od roku 2020 trestají doktory a případné další aktéry, včetně rodinných příslušníků, kteří

⁵ Podle uvedeného zdroje, kterým je zmíněná lidskoprávní organizace, je „vyžádáním“ myšlena situace, kdy není třeba ospravedlnění či posouzení důvodů k interrupci náležitou institucí, nejčastěji lékařským personálem. Znamená to tedy, že rozhodnutí o podstoupení zákroku leží v rukou těhotné ženy. V některých zemích je však nutné, aby dotyčná, žádající o přerušování těhotenství, uvedla, že ji těhotenství způsobuje stres a psychickou nepohodu.

ženě k vykonání umělého potratu pomohou. Zákon ve prospěch „práva na život nenarozených“ byl parlamentem zprvu nepřijat, jeho platnost však následně potvrdil polský Ústavní soud. Od počátku roku 2021 kvůli restriktivním opatřením přišlo o život minimálně 6 žen, kterým lékaři odmítli ukončit těhotenství z důvodu vážných zdravotních komplikací (Human Rights Watch, 2023). Polský postup proti interrupcím otevřeně schvalovala Zdeňka Rybová z českého Hnutí Pro život a v té souvislosti uváděla, že interrupce poškozených plodů je “brutální zabíjení nemocných dětí” (Sedláčková, 2020). Polkám, které nečekaně otěhotněly a nechtějí potomka přivést na svět, pomáhá organizace Ciocia Czesia podstoupit bezpečný a legální potrat v České republice. Zájemkyně o pomoc mohou volat na “horkou linku”, kde jim dobrovolnice pomohou najít vhodnou kliniku za hranicemi a ženám ze sociálně znevýhodněných skupin mohou poskytnout i finanční pomoc. Na svých webových stránkách Ciocia Czesia zveřejňuje osobní zkušenosti žen, které takto putovaly za interrupcí do České republiky – anonymní příspěvky popisují například zkušenost s těhotenstvím při důkladném používání antikoncepce, detailní zážitky z ostravských klinik i sdílení svých pocitů měsíce po zákroku (viz webové stránky ciociaczesia.pl).

Tuzemskou společenskou debatou taktéž zarezonovalo zpřísnění antiinterrupční politiky ve Spojených státech amerických v roce 2022. Konkrétně došlo ke zrušení federálního práva na interrupci, které od roku 1973 garantovalo možnost bezpečného ukončení těhotenství občankám všech států USA. V praxi to znamená, že jednotlivé státy mají od roku 2022 pravomoc nastavovat si vlastní interrupční zákony. Již rok poté, co ke zrušení federálního práva došlo, byl přístup k interrupcím téměř úplně znemožněn ve 14 státech (především těch jižních) a dalších 5 států potratové zákony zpřísnilo, což zanechalo celkem 22 milionů žen v reprodukčním věku bez možnosti podstoupení bezpečného ukončení gestace (Levinson-King, 2023). Restriktivní antiinterrupční politika nejvíce dopadá na ženy postihnuté chudobou, protože dostatečný finanční kapitál může nechtěně těhotným zajistit podstoupení zákroku v jiném státě s benevolentnějšími zákony.

4.1 Mýty o škodlivých interrupcích versus fakta

Kromě „ochrany nenarozeného života“ se argumentem pro zpřísnění interrupčních zákonů často stává psychické zdraví žen. V pro-life diskurzu se často můžeme setkat s akcentováním emotivních příběhů žen, které podstoupení interrupce litovaly a následně se u nich rozvinuly závažné psychické potíže připomínající PTSD. Mnohé výzkumy však dosvědčují, že toto přesvědčení je mýtus a lze dokonce tvrdit, že opak je v tomto případě pravdou. Podle studie

z roku 2020 vyplývá, že ženy, které dobrovolně podstupují interrupce, zažívají pocity úlevy a radosti, které přetrvávají, pouze časem ubývají na intenzitě, nejsou však nahrazeny negativními emocemi (Rocca a kol., 2020). Tentýž výzkum rovněž odhalil, že pocit úlevy byl nejdominantnější emocí, která u většiny žen přetrvala dlouhodobě i po pěti letech po podstoupení zákroku. Pocity smutku spojené se zákrokem byly pocíťovány hlavně u žen, pro které byl rozhodovací proces komplikovanější. Tyto emoce se však u participantek dlouhodobě neprohlubovaly. Negativní emoce prožívaly také více ženy, které vnímaly silnější stigmatizaci ze svého okolí (zkušenost se stigmatizací ve výrazné míře pocítilo 31 % dotázaných). Závěry studie tvrdí, že jakékoli komplexní emoce spojené s interrupcí vychází z individuální osobní zkušenosti a ze sociálního kontextu a nevážou se k samotnému zákroku jako takovému.

O tom, že pocíťování negativních emocí je pevně spjato se společenským vnímáním interrupce a také s mírou podpory ze strany okolí, svědčí i výzkum „Decision Rightness and Emotional Responses to Abortion in the United States: A Longitudinal Study“ z roku 2015. V rámci studie výzkumníci po dobu tří let (počínaje týdnem od provedení zákroku) opakovaně vedli rozhovory se ženami, které určovaly, v jaké intenzitě pocíťovaly emoce spojené s interrupcí - jednalo se konkrétně o úlevu, štěstí, lítost, vinu, smutek a naštvanost. Byly rovněž dotazovány, zda považují své rozhodnutí za správné a na míru tohoto přesvědčení. Závěry studie odhalily, že 95 % žen bylo plně přesvědčeno o správnosti svého rozhodnutí (ženy ve většině rovněž uváděly pozitivní emoce ohledně interrupce). Vyjádření “nevím” na otázku, zda bylo rozhodnutí správné či špatné, bylo považováno za negativní odpověď. Participantky, které si nebyly svým rozhodnutím zcela jisty, většinou pozbývaly podporující sociální a rodinné zázemí a nedisponovaly vzděláním či zaměstnáním. Vyšší míru pozitivních emocí spojených s ukončením těhotenství také spíše zažívaly ženy, na jejichž rozhodnutí neměl vliv (ať už kladný či záporný) jejich partner (Rocca a kol., 2015).

Šíření mýtů nepotvrzených vědeckou obcí je jedním z mnoha nástrojů, kterými lobbistické skupiny ovlivňují veřejné mínění. Navzdory zjištěním, která vyplývají nejen z těchto dvou výše uvedených studií, argument o psychických následcích interrupcí dominuje debatám na toto téma. Tato taktika ženy portrétuje coby oběti svých vlastních rozhodnutí, proti kterým je třeba je chránit – počínaje snahou o přenesení části zodpovědnosti za rozhodovací proces na muže, restriktivními zákony o interrupcích konče.

Stejně, jako byly vyvráceny mýty o psychických následcích interrupcí, není v kontextu bezpečně vykonaných interrupcí v lékařských zařízeních dohledatelná ani evidence o

následcích na fyzické zdraví žen. Panuje například domněnka, že obzvláště u mladých žen může interrupce zapříčinit budoucí nemožnost mít děti, toto tvrzení je však nepodložené a jedná se pouze o jeden z mnoha způsobů, jak ženy od interrupce odradit. Zatímco dobrovolná interrupce vykonaná odborníky má prokazatelný pozitivní dopad na wellbeing žen, nelegálně prováděné zákroky, ke kterým jsou ženy ve státech s kriminalizovanými interrupcemi nuceny, mají velmi často fatální následky. Odhaduje se, že 4.7–13.2 % úmrtí těhotných žen může být prisuzováno právě nelegálním pokusům o potrat, přičemž nejčastějšími zdravotními komplikacemi vedoucími i ke smrti v těchto případech bývá nekompletní vyjmutí plodu z dělohy, těžké krvácení, infekce anebo poškození genitálu či orgánů důsledkem použití nebezpečných předmětů (WHO, 2021).

5. Feministická perspektiva: mateřství, reprodukční spravedlnost a právo na volbu

Rozhodovat o svém vlastním těle a mít nad ním kontrolu je lidské právo, z něhož přímo plyne možnost kontroly a regulace své vlastní reprodukce. Pojem „reprodukční spravedlnost“ se však neomezuje pouze na právo na interrupci, ve své širší podobě popisuje nárok na svobodné nakládání s vlastním reprodukčním systémem a sexualitou, zahrnuje také i právo na užívání antikoncepce a vymezuje se proti nuceným zásahům do tělesné integrity (sem patří třeba nucené sterilizace nebo porodnické násilí). V patriarchálním systému je však zakódovaná snaha o podmanění (nejen) ženských těl. Legalizace interrupcí, za kterou feministické hnutí stojí, je jedním z primárních nástrojů, které ženám umožňují žít svobodnější životy a vlastnit moc nad svými reprodukčními možnostmi. V případě, kdy je žena nucena ať již politickým zřízením anebo partnerem k porodu, se jedná o hrubé narušení lidských práv a popření individuální integrity jedince, jehož tělesná nezávislost by měla být nezczitelným právem.

Ve feministickém diskurzu je nechtěné těhotenství vnímáno jako jistá „tělesná invaze“ (Pollack-Petchesky, 2001). Plod není nutně chápán jako integrální součást těla těhotné, ale nachází se v její děloze, nad kterou má konkrétní žena kontrolu, a tudíž podléhá jejímu rozhodnutí – na bedrech ženy leží primární zodpovědnost za narození, péči a život dítěte. Je tedy zásadní, aby rozhodnutí o přivedení dítěte na svět leželo pouze v rukou těhotných, nikoli v rukou jejich partnerů (čehož se Hnutí Pro život mj. také snaží docílit) anebo v rukou státu.

Ve společnosti stále přetrvává paradigma, že identita žen je konstituována právě jejich schopností rodit, pečovat a vychovávat. Přesvědčení, že tato identita je určována především biologickými procesy, vede k předpokladu, že význam slova „žena“ naplňují výrazy jako „matka“ či „pečovatelka“. Toto domnění ženám arbitrárně podsouvá vlastnosti, se kterými se mnohé z nich neztotožňují, i přesto jsou však jejich životy utvářeny tímto hluboce zakořeněným mýtem. Představa o „ženě rodiče“ se propisuje do sociální reality, ve které na symbolické i praktické úrovni formuje jejich existenci. Například o studentky na vysokých školách příliš nouze není, ale po absolvování školy se mnoho z nich může při výběrovém řízení setkat s odmítnutím založeným na předpokladu, že v následujících letech otěhotnění a odejdu na rodičovskou dovolenou. Ženy, které již děti mají, se mohou setkat s odmítnutím pro změnu kvůli tomu, že žadatelka o zaměstnání je svými mateřskými povinnostmi příliš svázána, kvůli dětem si bude častěji brát dovolenou a nebude tedy flexibilní tolik, jako třeba právě její manžel.

Konkrétně na tuto problematiku nedávno upozornila režisérka Dariia Kashcheeva – poté, co ji byla předána cena Českého lva za nejlepší studentský film, vystoupila s projevem o nedostatečné podpoře pracujících matek. Ze své subjektivní zkušenosti hovořila o tom, že je pro ni těžké rozhodovat se mezi mateřstvím a kariérou a že role matky by pro pracující ženy neměla být limitující a neměla by vytvářet „druhou směnu“. Ve chvíli, kdy se ve své řeči přesunula k tomu, jak funguje propojení mateřství a kariéry v severských zemích, ji velmi rázným tónem přerušil režisér pořadu slovy „Dario, jsme moc dlouhý, prosím přestaňte“. (31. Český lev, 2024) Nabízí se otázka, zda by byl tímto způsobem ukončen projev muže, hovořícího na rozdíl od Kashcheevy bez výrazného přízvuku, a pochopitelně hovořícího na jakékoli jiné a méně tabuizované téma. Tato situace je důslednou ilustrací problému, který jsem výše nastínila.

Ve společnosti panuje představa jistých kategorií, do kterých ženy spadají – z mého pohledu jde momentálně o dvě dominantní, kterými jsou představa o ženě-kariéristce a o ženě-matce, která je vnímána jako ta „správná“, „pozitivní“ a „přirozená“. Tyto dvě kategorie stereotypizace žen se navzájem vylučují. Ačkoli se jedná o stereotypy, do jisté míry toto rozdělení ve společnosti funguje, protože takto jsou ženy společností rámovány a fungování státu (včetně např. systému péče a s tím spojených možností pracujících matek) tyto kategorie potvrzuje. Zdá se, že mít děti je domnělým naplněním ženského údělu, zatímco hnát se za kariérou je spíše mužskou záležitostí. Pokud žena touží po respektu v kariérním oboru dominovaném muži, do jisté míry si adoptuje jejich způsoby jednání a sebe prezentace – od artikulace svých nápadů po odívání – „business women“ většinou nevidáme v barevných šatech posetých vzorem květin, ale naopak v saku, jehož barevná paleta nepřesahuje škálu černá-bílá. K záležitostem, které jsou zpravidla mytologicky spojovány s mužským pohlavím, nyní ženy přístup mají, ale aby se v těchto prostředích mohly projevat a být respektovány, často se musejí vzdát svých „feminních“ osobnostních projevů.

Je paradoxní, že pro-life organizace bojují za vyšší porodnost, aniž by vzaly v potaz možnost, že mnohé ženy nejsou ochotny sebeobětovat svůj dosavadní život znenadání přichozímu mateřství a že přirozenost některých žen nespočívá v roli matky, ale kdekoli jinde. V antiinterruptním diskurzu není více možností – existuje pouze jedna univerzální forma „přirozenosti“, která přímo vychází z podstaty biologických procesů těla – pro všechny ženy je tedy prý přirozené přivést na svět dítě.

Existence žen byla po velmi dlouhou dobu omezena pouze na domácí prostor, kde jim bylo souzeno vykonávat činnosti spojené s rolí manželky a matky. Jakákoli jiná aktivita jim byla z principu odepřena, protože vše ostatní náleželo do mužského světa a protože na nic jiného v kolotoči věčné péče ani není čas. Ženy byly do tohoto údělu vpasovány mužskými požadavky, nikoli svým tělem a jeho funkcemi. Trefně a důvtipně toto komentoval již v roce 1869 John Stuart Mill následujícími slovy:

Prý mají muži všeobecně za to, že role manželky a matky je přirozeným posláním ženy. Říkám „prý“, protože soudíme-li podle čimů – z celkového nynějšího uspořádání společnosti –, mohl by člověk usuzovat, že jejich názor je přesně opačný. Třeba si totiž myslí, že údajně přirozené poslání ženy je ze všech věcí ta nejodpudivější; do té míry, že když budou mít svobodu dělat něco jiného, (...) nebude dost těch, které budou ochotny přijmout stav, jenž je jim údajně přirozený. (...) Pro společnost je nutné, aby se ženy vdávaly a měly děti. Ony to však nebudou dělat, pokud nebudou přimuceny. Proto je nutné je přinutit. (Mill, 1998, s. 34)

Snaha přinutit ženy do života, který diktuje rozmnožovací soustava, je u pro-life diskurzu více než zjevná.

Pro-choice hnutí usilující o reprodukční spravedlnost a právo na svobodnou volbu žen je v přímé opozici k pro-life organizacím. Hodnotová východiska se i v tomto případě propisují do řeči. Ve feministickém diskurzu se málokdy setkáme s emočně zabavenými výrazy, které by označovaly plod – nesetkáme se s tím, že by se tento výraz nahrazoval například slovem „miminko“. Zde se jedná o opačnou strategii, než která je zpozorovatelná u hnutích pro život. Pro nenarozené tedy používáme taková slova, která reflektují náš postoj k nim – pokud je považujeme za plnohodnotné bytosti, nazveme je právě například slovem „miminko“ anebo rovnou „dítě“, v opačném případě si postačíme se slovem „plod“ anebo neutrálním a úhybným označením „to“. Záměrně tímto vyjadřováním vtiskujeme do slov naši víru a přesvědčení a tím jej demonstrativně ještě více potvrzujeme. Feministický diskurz rovněž často používá slova vážící se k biologické podstatě reprodukčního systému těla, jako například „děloha“, „vaječníky“, „spermie“ a tak podobně, a tím je performativně zbavuje nánosu tabu⁶. Společnost je totiž na tato slova velmi citlivá a hovoří o nich často pouze v symbolické rovině. Tím se témata o reprodukčním a sexuálním zdraví dostávají do sféry mytologizace, vytlačujeme je

⁶ Výrazy „děloha“ a „vaječníky“ zmínila ve svém projevu i Dariia Kashcheeva, což je pravděpodobně jeden z důvodů, proč vyvolala tak masivní vlnu pobouření.

z běžné komunikace a udržují si status záležitostí, o kterých se nemluví. Začíná to již u dětí, kterým říkáme, že miminka nosí čáp. Udržení tohoto statu quo, včetně zavržení sexuální výchovy, je mimo jiné také cílem antiinterruptčních hnutí – ve sféře symbolických a emotivních slov, popisujících biologické procesy, lze dodávat těmto záležitostem punc romantična a lze je držet stranou od racionálního nazírání, které by určité nerealistické představy jistě zpochybnilo.

6. Antigenderové hnutí: charakter a diskurzivní rámce

Pro-life proud sdílí podhoubí s širším hodnotovým systémem, kterým je antigenderové hnutí. Antigenderové a pro-life myšlenky a ideje se prolínají a navzájem doplňují, antiinterruptční tendence lze považovat za součást antigenderového spektra. Podle polských autorek Agnieszky Graff a Elzbiety Korolczuk (2022) sahají kořeny antigenderové ideologie do devadesátých let ke konzervativním představitelům katolické církve, postupem času si však tato specifická forma fundamentalistické religiozity prořezala cestu k zákonodárcům, a tak se z ní stal plně politizovaný problém. V práci *Anti-Gender Politics in the Populist Moment* autorky popisují, jak antigenderová ideologie nabývala na významu ruku v ruce s rozmachem pravicového populismu a za absence hlasu stagnující levice.

Antigender vychází z heteronormativního a antifeministického vidění světa a odmítá tezi, že gender je sociálním konstruktem, naopak své postoje staví na názoru, že existují pouze muži a ženy, a oběma pohlavím náleží vlastnosti a úlohy, které jsou pro ně „přirozené“. Antigenderové postoje vnímají LGBTQ+ komunitu jako ohrožení pro „tradiční hodnoty“ a jinou než heterosexuální orientaci vnímají jako problematickou. Odmítavý přístup ke queer lidem se často uskutečňuje skrze degradaci různých sexuálních orientací a genderových identit na sexuální deviance, což vede k dehumanizaci těchto lidí. Příkladem může být řečnická otázka Moniky Jarošové z SPD, která se ve sněmovně v rámci debat o uzákonění manželství pro všechny tázala, zda za nějaký čas umožníme i sňatky mezi zvířaty a zoofily či mezi pedofily a dětmi (ČTK, 2019). Podobné dehumanizující výroky mohou vést k diskriminaci a odmítavým náladám ve společnosti, v krajních případech i k tragédiím podobným té, kterou jsme před časem zažili na Slovensku⁷.

Manželství je u nás stále pouze výsadou heterosexuálních párů, ačkoli si podle průzkumu agentury Median (2020) dvě třetiny Čechů myslí, že by tímto právem měly disponovat i stejnopohlavní páry. Antigenderové hnutí se snaží vyvolat dojem, že rozšířením práv na sexuální menšiny by se zkrátila práva většiny a že celá LGBTQ+ komunita je pouze liberálně-progresivním výdobytkem poslední doby, tudíž něčím nepřirozeným, co kvůli své „umělosti“ nemá ve světě fungujícím na „přirozených principech“ místo.

⁷ 12. října 2022 došlo v bratislavském gaybaru Tepláreň k vraždě dvou mužů. Devatenáctiletého pachatele k činu motivovala nenávisť vůči queer lidem. Před spácháním vraždy sdílel svá extremistická přesvědčení na sociálních sítích. Prezidentka Čapuová upozornila, že čin byl reakcí na vzrůstající antigenderové tendence na Slovensku (Harzer, 2022).

Na tento odmítavý přístup vůči queer identitám se zaměřil i Anthony Giddens (2000) v knize *Unikající svět*. Vysvětluje, že v návaznosti na sexuální revoluci druhé poloviny minulého století došlo k separaci dosud pevně spjaté sexuality a reprodukce, tudíž se homosexualita stala společensky přijatelnější – cílem sexuality již nebylo a není primárně pouze plození dětí, naopak zde přibyl jasný aspekt objevování a experimentování s vlastní sexualitou; je tedy logickým důsledkem, že heterosexuality v moři nových možností ztratila na své dominanci. Konzervativní skupiny včetně těch pro-life orientovaných ovšem ze svébytné heteronormativní pozice dlouhodobě vytvářejí dojem, že být queer je něco umělého a nepřirozeného, že to tzv. tradiční rodině škodí a má negativní vliv na náš stát, jehož základ právě domněle tkví v oné opěvované rodině. Rodina je tedy perspektivou těchto skupin vnímána jako důležitá instituce hodná ochrany, je však ale ohraničena přísnými parametry.

Antigenderové hnutí s oblibou používá označení „genderová ideologie“ – tento pojem zastřešuje širokou škálu společenských jevů, která bývají terčem demonizace – od debaty o právech sexuálních menšin, přes feminismus až po snahu o zavedení kvalitní a funkční sexuální výchovy ve školách. Ve zkratce se jedná o témata spojovaná s progresivním a liberálním politickým křídlem, které zastánci konzervativního spektra z principu odmítají. Z témat, jako je interrupce, nerovnost žen a mužů, změna pohlaví a řady dalších, se tak stala munice pro živení kulturních válek. Souhrnné označení různorodých problémů pojmem „ideologie“ vytváří celý řetězec negativních konotací, kterými je slovo zabarveno. V tomto kontextu je ideologií myšlena jakási plíživá hybná síla, která nežádoucím způsobem ovlivňuje veřejné mínění, což ospravedlňuje nepřátelský a bojovný postoj vůči ní. Podle antigenderistů výše zmíněné společenské jevy rozvracejí „naši“ kulturu, tradice a hodnoty, a jsou projevem mezinárodního spiknutí, jehož cílem je nahradit dosavadní pořádky novými, nepřirozenými. V diskurzu těchto skupin je zřetelný důraz na boj za jistou „přirozenost“, která není opět ničím jiným než konstrukcí abstraktních představ založených na konkrétních přesvědčeních.

Šířitelem podobné rétoriky bývají nejčastěji konzervativní, pravicově smýšlející politici či aktivisté, ale i katolická církev. Religiózní podtext není však podmínkou antigenderových debat, dokonce často bývá záměrně vytlačován tak, aby agenda odpovídala hodnotám širokých (a nejen v našem případě sekularizovaných) mas. Lokální antigenderové skupiny bývají velmi často napojeny na mezinárodní hnutí, která jednotlivé menší organizace napříč světem propojují v rámci networkingových aktivit a konferencí, kde si účastníci navzájem předávají know-how, zkušenosti a strategie.

Korolczuk a Graff ve své práci dále popisují aktivity jedné z takových mezinárodních organizací, kterou je ultrakonzervativní antigenderová síť Agenda Europe. Ta se od svého vzniku v roce 2013 již etablovala do více než 100 různých organizací ve 30 evropských zemích. Z dílny Agendy Europe pochází manifest, ve kterém se hovoří o „kulturní revoluci“ a volá po jejím konci. Kulturní revoluce podle autorů manifestu směřuje k zániku západní civilizace a prioritou hnutí Agenda Europe je zastavit jevy, které k zániku vedou. Těmi nebezpečnými a veskrze zhoubnými jevy jsou podle organizace rovná práva pro LGBTQ+ komunitu, reprodukční spravedlnost, umělé oplodnění, rozvodovost, ale i transplantace orgánů nebo eutanazie. Kromě toho, že bojují proti christianofobii, se pasují do role obránců lidských práv a spasitelů prohnilé a uvadající společnosti. Ve svém manifestu také zmiňují taktiku „kontaminace jazyka“, která tkví například v tom, že adoptují termín *reprodukční práva*, a přisoudí mu význam pouhého práva na reprodukci – termín tím pádem ztratí svůj původní význam, kterým je především i právo na interrupci a antikoncepci. Ze slov naplněných feministickými koncepty se v procesu „kontaminace jazyka“ postupně vytrácí původní význam, který je nahrazen jiným a z ideologického hlediska opačným či degradujícím významem.

V českém prostředí můžeme hovořit o dvou velmi vlivných a významných antigenderových hnutích, která si v posledních letech vydobila značně dominantní postavení: jsou jimi Hnutí Pro život a Aliance pro rodinu. Ve své práci se zaměřím především na první zmiňované hnutí, jelikož právě to otevřeně lobbuje za “právo na život”, své snahy zahaluje do charitativního pláště a heslem “Nesoudíme, pomáháme” se snaží budit empatický a vstřícný dojem (narozdíl třeba od svého radikálnějšího příbuzného Stop Genocidě, u kterého se v rámci své analýzy také zastavím). Zatímco antigenderová Aliance pro rodinu kumuluje své síly hlavně k boji proti sexuálním menšinám, Hnutí Pro život lobbuje proti právnímu zakotvení interrupcí. Různé antigenderové a pro-life spolky a organizace se v lecčem liší, sdílejí ale ideologické ultrakonzervativní podhoubí a z něho vycházející hodnotové struktury a příslušný diskurz. Často nenarozené děti označují různými názvy⁸ a svá stanoviska prezentují odlišnými kódy, spojuje je ale například právě apel na důležitost nukleární rodiny a svazku manželství, negativní postoj vůči queer lidem, démonizace sexuální osvěty a sexuální výchovy na školách a odpor k interrupcím a eutanazii.

⁸ Například pro-life spolek Abolicionisté užívá pro označení plodu název “nejbezbrannější bližní”, zatímco Hnutí Pro život používá slova jako “miminko”, “dítě” atp.

6.1 Aliance pro rodinu

Diskurz zmiňované Aliance pro rodinu (zkráceně též Alipro) se explicitně odmítavě staví především proti zrovnoprávnění queer osob a bojuje také například proti náhradnímu mateřství (Kopecká, 2024a). Především s Janou Jochovou, předsedkyní aliance, se pojí nespočet kontroverzních výroků. V televizním pořadu například tvrdila, že pokud by byl její syn homosexuál, byla by raději, kdyby žil sám – a pokud by se o jeho sexuální orientaci dozvěděla včas, situaci by “řešila” (Pma, 2019). Jochová často zdůrazňuje ochranu práv dětí, které podle ní potřebují vyrůstat v rodinách s jedním otcem a jednou matkou. Výchova dětí stejnopohlavními páry je podle Jochové pro děti škodlivá a zájmy sexuálních menšin podle ní přímo ohrožují současné fungování společnosti.

Svazek manželství je v diskurzu Alipro vnímán jako právo, jímž by měli disponovat pouze heterosexuální jedinci. Na dotaz, zda se v tomto případě nejedná o diskriminaci ostatních, tedy queer osob, Jochová v rozhovoru pro *Aktuálně* (Hlaváčková, 2021) uvedla, že nikoli – manželství je prý určitá nadstavba nad obyčejnými právy všech lidí (na niž však dosáhnou pouze někteří), a zároveň jde o krok za účelem reprodukce. V tomto rozhovoru Jochová dále konstatuje, že přijetím manželství pro všechny “se vrátíme do dob komunismu, kdy byly přijímány zákony v nesouladu s lidskou přirozeností. Protože ten zákon zasahuje do svědomí. (...) Zasahuje do nejhlubších vrstev člověka.” Tímto a podobnými prohlášeními Jochová vytváří mýty o tom, co spadá do kategorie „přirozené-normální“ a „nepřirozené-nenormální“. Na tyto pojmy se nutně vážou konotace, které mají za cíl neinformovaného příjemce sdělení přesvědčit o správnosti té první kategorie, a naopak o domnělé zvrácenosti té druhé. Jochová se v rozhovoru též vyjadřuje o surogátním mateřství jako o „obchodu s dětmi“. Tato formulace, včetně petice proti náhradnímu mateřství, je k nalezení i na oficiálních stránkách Alipro.

Aliance úzce spolupracuje s mnohými zákonodárci, čímž úspěšně posiluje své lobbistické snahy. Jochová je asistentkou poslance Václava Krále (ODS), aliance rovněž funguje jako poradní orgán pro ministra práce a sociálních věcí Mariana Jurečku (KDU-ČSL) a ministra spravedlnosti Pavla Blažka (ODS) (Van, 2023). Proti zasahování aliance do věcí státu se v petici adresované těmto třem zmíněným politikům a premiérovi Fialovi před časem ohradili členové církví. Ve “Výzvě k odvolání Aliance pro rodinu” ze struktur státu žádají politiky, aby ukončili s organizací spolupráci, a vysvětlují, že ačkoli Alipro často operuje

křesťanskými hodnotami, forma jejího jednání a cíle, které prosazuje, jsou v rozporu nejen s náboženskou etikou, ale i s demokratickým uspořádáním (tamtéž).

Podle serveru *Investigace* je aliance navíc napojena na polskou ultrakonzervativní organizaci Ordo Iuris, jejímž cílem je prý “obrana rodinných a tradičních hodnot”. Tato organizace již v roce 2016 představila legislativní opatření, které by vedlo k úplnému zákazu interrupcí – tehdy byl ještě zamítnut, ale o čtyři roky později byl kvůli činnosti organizace a její spolupráci s vládnoucí stranou přijat (Kopecká, 2024b).

6.2 Rodina v diskurzu antigenderového a pro-life hnutí

Instituce rodiny má v diskurzu antigenderových a pro-life organizací speciální místo. Zdánlivě vše, co tato uskupení prosazují, se tváří jako „prorodinné“. Cokoli, co je vnímáno jako zdroj nebezpečí pro rodinu, je vehementně odmítnuto. Rodinu v ideálním případě chápeme jako bezpečný prostor, ve kterém figurují nám blízcí lidé, se kterými sdílíme emoční vazbu. Vzájemně se o sebe staráme, pomáháme si a společně vytváříme to, čemu se říká domov. Společnost očekává, že se o dítě jeho rodina postará, poskytne mu podnětné prostředí a slušné vychování a tím ho připraví na budoucí život. Někteří rodiče ale dítěti nemohou, neumí anebo nechtějí tuto výbavu poskytnout. Často jejich potomkům poté nahrazuje rodinné zázemí institucionální výchova. Děti bez oné rodinné výbavy přicházejí o mnohá privilegia, kterými disponují děti z úplných a finančně zabezpečených rodin, a jsou tedy v mnoha směrech ochuzeny. Občas se můžeme setkat s tím, že nás lidé soudí na základě našich příbuzných. Panuje předpoklad, že jsme pokračováním našich rodičů a prarodičů, že sdílíme stejné či podobné vlastnosti, chování a třeba i názory. S lidovým přesvědčením, které tvrdí, že „jablko nepadá daleko od stromu“, pak vzniká stigma provázející děti, o které se ani jeden z rodičů nestará – lidé si dítě mohou snadno asociovat s představou rodičů, kteří jsou pravděpodobně nespolehliví, nezaměstnaní, dost možná závislí na drogách anebo za mřížemi – v každém případě se o jejich potomka stará stát namísto nich; a řetězec asociací vede k myšlence, že dítě žije ve výsledku občané – tudíž oni sami, prostřednictvím svých daní.

Pierre Bourdieu (1998) zdůrazňuje důležitost reprodukce a předávání kapitálů v rámci rodinného kruhu – dědíme nejen hmotný majetek, ale i případné konexe a kulturní kapitál nebo naopak dluhy a další následky nepodnětného prostředí. Symbolicky se stejně tak předává i třeba jméno otce na syna. Člověk je tedy rodinou od počátku formován a nese si odtud určité přednastavení, se kterým vchází do společnosti. Výchozí výbava člověka pochází právě odtud. Do naší osobnosti i tělesnosti se vписuje otisk předešlých generací.

Rodině je v kontextu pro-life hnutí přikládán zvláště důležitý význam, je považována za důvěryhodnou instituci a její nukleární forma, tedy rodina složená z matky, otce a dětí, je obzvlášť stavěna na piedestal.

6.3 Zvýznamňování tradic a „tradiční rodiny“

Zveličování funkce rodiny ve společnosti, stejně jako ochrana manželství jako svazku muže a ženy, jsou příznačnými rysy zejména pro konzervativní politické spektrum. Stereotypizovaná forma rodiny skládající se z jednoho muže, jedné ženy a (nejčastěji dvou až tří) potomků bývá konzervativní rétorikou označována pojmem „tradiční rodina“ a její funkce ve společnosti bývá mnohdy zveličována a stavěna do opozice proti všem „nežádoucím“ formám rodin, které jsou v očích zastánců tradičně-rodinného kultu spjaty s progresivními proudy. Antigenderová uskupení a pro-life organizace řadí toto rodinné uspořádání nad všechny jiné myslitelné formy soužití a často používají fráze o přirozenosti a osvědčenosti „tradiční rodiny“. Tento s oblibou používaný pojem sugeruje dlouhou a odvěkou historii této konkrétní formy rodiny a tím ji přikládá zvláštní ochranný punc. Rodina zredukovaná do své nukleární podoby je ale relativně novým fenoménem, který spatřujeme především od poloviny dvacátého století.

Podoba rodiny se v minulosti proměňovala, stejně jako podléhaly změnám role různých rodinných příslušníků. Z výkladu ultrakonzervativních skupin zavání určitý anemoický stesk po té správné a uvadající rodině, která tu „byla vždy“. K čemu přesně se ale tyto nostalgické pocity vztahují? Anthony Giddens (2000) tvrdí, že rodina byla vždy zatížena nerovností mezi mužem a ženou – k ženě se v Evropě přistupovalo jako k mužovu majetku, s čímž jde ruku v ruce i dvojí měřítko týkající se sexuální aktivity a rozlišování žen na ctnostné a nemravné. Ještě do počátku minulého století mohla běžná žena v západní Evropě otěhotnět i vícekrát než desetkrát za život, v sedmnáctém století v prvním roce života zemřelo téměř každé čtvrté dítě. Mít dítě totiž neznamenal tak výraznou ekonomickou zátěž jako dnes, ale naopak, dítě bylo schopno pomáhat se společným hospodářstvím – bylo tedy spíš opečováváno pro svou schopnost pracovat než pro jeho individuální osobnost. Rovnost mezi muži a ženami a s tím ruku v ruce jdoucí sexuální osvobození žen je podle Giddense neslučitelné s tradiční rodinou. Co ale dnešní politici, aktivisti a zastánci konzervativních hnutí „tradiční rodinou“ opravdu myslí, je podle něho přechodná podoba rodiny z 50. let minulého století – tehdy pouze minimum žen prahlo po zaměstnání mimo domov, nebylo pro ně jednoduché nechat se rozvést a aspekt romantické lásky již převažoval nad tím ekonomickým. Otec si udržoval pozici

živitele a matka byla ženou v domácnosti. K 50. létům se tedy váže konzervativními tradicionalisty adorovaná představa o ideální podobě rodiny.

50. letům však dominoval problém, který nazvala Betty Friedan (1998) “problémem beze jména”. Šlo o vnitřní práznotu pociťovanou ženami, které splňovaly společenské představy o dokonalém životě “druhého” pohlaví. Ženám byl médií, odborníky a společností obecně podsouván obraz feminity, jejímž primárním cílem bylo pečovat o rodinu, manžela a o domácnost. Krokem číslo jedna tedy nutně bylo hledání partnera a brzká svatba. Friedan ve spisu *Ženská mystika* dále píše, že ženy v 50. letech vnímaly feminismus jako vysmívanou záležitost historie, naopak se s nadšením identifikovaly s rolí manželky a matky, a tím se zároveň vzdaly veškerého vyžití mimo tyto stanovené role. Společnost žila v přesvědčení, že dobře situované ženy pečující o rodinu v hezkém domě na předměstí nic netrápí. Toto přesvědčení si internalizovaly i samy ženy, kterých se problém týkal, proto o něm nemluvíly nahlas. Problém, který byl “beze jména”, protože se jím nikdo veřejně nezaobíral, plynul z nenaplněnosti života ohraničeného domovem, ve kterém bylo ženám umožněno být matkami a manželkami, ale ničím jiným. Společnost tak přicházela o potenciál poloviny svých obyvatelek, které jej nemohly zúročit – vzdávaly se vysokoškolského vzdělání a zaměstnání, protože jim bylo vštěpováno, že “zůstanou na ocet”.

Konzervativní rétorika často zabředává do úvah o tradicích, ovšem ani tradice nejsou příliš „tradiční“ – mám tím na mysli určitou umělost tradic, které nyní spatřujeme jako odvěkou součást našich životů. Vnímáme je často jako přeživší otisk autenticity minulých dní a pomíjíme možnou skutečnost, že ona autenticita se mohla v určitém bodě vytratit úplně anebo byla nahrazena a že to, co se snažíme uchovat, je vyprázdněné a nenese už ani ten otisk.

A nyní zpět ke Giddensovi. Ten dále píše, že pojem tradice je novým fenoménem, který si našel do Evropy cestu až s příchodem modernity, a to teprve před přibližně dvě stě lety. Jde tedy o poměrně mladou ideu, která do té doby neexistovala ve smyslu, v jakém ji používáme dnes. Giddens mimo jiné všechny tradice pokládá za vykonstruované, přičemž zdůrazňuje, že je často vymýšlely vládnoucí vrstvy, aby svou moc legitimizovaly. Nejsou neměnné, naopak se přeměňují, nahrazují, zanikají, a naopak se oprašují. Důležitým aspektem tradice je to, že funguje jako posel nějakého přesvědčení a pravdy, a vedle toho také disponuje svými „strážci“ (v náboženství například kněžími). V následovnících tradice se její smysl upevňuje, oni jsou ale ochuzeni o touhu poznat nové možnosti a alternativy, jelikož jejich víra a přesvědčení je

vkládáno do oné tradice, která obsahuje již předem stanovené rámce. V kontextu Giddensova výkladu nesou antigenderové a pro-life organizace funkci těchto strážců tradice.

Ideologie a argumentační strategie antigenderových a pro-life skupin hojně využívají apel na „tradice“ a „přirozenost“. Je tomu mimo jiné i proto, že v běžném chápání považujeme tyto kategorie za ty jediné „správné“, a v důsledku je tedy i „správně“ vyhýbat se záměrně čemukoli, co je jejich protikladem.

7. Interrupce a křesťanství

Stanoviska pro-life aktivistů se často opírají o religiózní pohled na problematiku umělého přerušení těhotenství. Často se zde setkáváme s tvrzením, že „dítě je dar“ nebo že „život začíná od početí“. Podle ankety s účastníky Národního pochodu pro život, který každoročně sdružuje příznivce pro-life hnutí, 48 z 50 dotázaných lidí uvedlo, že jsou věřící (Ježková, Kotvalová, 2024). Zatímco Římské právo vykládalo plod jako součást těla ženy (de Beauvoir, 1966), příchod křesťanství razantně ovlivnil kulturní prizma, kterým byly umělé potraty vnímány. De Beauvoir dále píše, že ve středověku se odlišně přistupovalo k ženám, které si vyvolaly potrat kvůli ekonomické situaci (šlo o polehčující okolnost) a k těm, jejichž těhotenství bylo výsledkem nevěry. V křesťanském učení lze však stěží odkázat ke konkrétnímu stanovisku, které by vysvětlovalo vyhraněný přístup k interrupcím, stejně tak není jednoduché určit, kdy se z náboženského hlediska stává ze shluku buněk osoba anebo kdy do fyzické schránky vstupuje duše. Odpovědi na tyto otázky se různí s ohledem na zdroj a čas vzniku konkrétního spisu či prohlášení, které o problematice pojednává. Mnoho výrazných osobností antiinterrupční scény však nahlíží na problematiku skrze náboženské prizma nebo také používají různé religiózní prvky jak při pořádaných akcích, tak v běžném komunikování na různých platformách⁹. Důraz na náboženskou etiku je obecně spojovacím činitelem mezi konzervativním politickým křídlem, antigenderem a pro-life hnutím. Je součástí širšího diskurzivního rámce používaného zmíněnými skupinami a je jím vysvětlován světonázor snažící se udržet společenský status quo a zavrhuující progresivní politiky. Vyzdvihování hodnot vycházejících z křesťanského učení je však v diskurzu zmíněných skupin omezeno hlavně na poukazování na jejich vliv na kulturu a sociální řád – náboženství je v tomto smyslu chápáno coby základní kámen naší společnosti a je k němu tak patřičně odkazováno. Zásady a nařízení, které ale samotná Bible káže, jsou z diskurzu vytěšňovány anebo jsou vybírány pouze ty, které potvrzují ideologická přesvědčení diskurzivních aktérů. Různé aspekty křesťanského učení jsou generalizovány, zatímco některé jsou upozadovány.

Zkusím se nyní zaměřit na konkrétní případy, ve kterých se křesťanské učení přímo zabývá umělými potraty. Například z teorie Tomáše Akvinského o animaci plodu vyplývá, že duše do zárodku vstupuje v případě chlapců až 40. den od početí, v případě dívek až po 80 dnech. Interrupce nehledě na fázi těhotenství oficiálně odsoudil až téměř o 300 let později

⁹ Lidé z Hnutí Pro život například často na oficiální facebookový účet organizace píšou, že dostali zprávu, aby se pomodlili za maminku, která je nucena k interrupci (např. z důvodu poškození plodu atd.), přičemž často místo slova „modlitba“ používají pouhou emotikonu sepnutých rukou.

papež Sixtus V. v roce 1588, ale církevní právo přesto stále rozlišovalo mezi potracením neanimovaného a animovaného plodu. O tom, že křesťanství rozlišuje mezi nenarozenými a narozenými dětmi svědčí i fakt, že křest se provádí již narozeným dítětem (Drgonec, 2001).

Vzhledem k tomu, že v pro-life perspektivě je plod svébytná bytost hodná stejné ochrany jako dospělý člověk, se příznivci práva na život mohou však opřít i o páté přikázání Desatera: nezabiješ. Ve starém křesťanském dílu Didaché se například kromě zákazu čarovat a používat jedy také zakazuje zabíjet nenarozené děti (Revue Theofil, 2008), List Barnabášův uměle vyvolané potraty odsuzuje stejným způsobem (Revue Theofil, 2014) a podle sv. Basila by měly být ženy potrestány za zahubení plodu stejně jako za vraždu (Sv. Basil, 2. Pravidlo, 2017). Ačkoli pro-life přesvědčení nereflektuje obecný konsenzus o interrupcích z pohledu křesťanské víry, mnoho pro-life a antigender aktivistů své názory utváří právě na základě náboženské etiky, často ji přímo používají k přesvědčování o svých postojích a mnohdy ohýbají tak, aby sloužila portfoliu jejich agendy. Stejně jako v jiných sociálních kruzích, i napříč věřícími existuje široká názorová diverzita. Ostatně mnoho křesťanů vnímá pro-life tendence negativně a řada z nich se například ostře vymezuje vůči protipotratovým výrokům kardinála Duky, které přiblížím v následující podkapitole. Například Václav Radoš, šéfredaktor křesťanského magazínu *Proboha*, který se ve svém článku vyhraňuje proti pro-life ideologii a tvrdí, že Bible se nijak explicitně k problematice potratů nevyjadřuje a neřeší ji, zato vyzdvihuje, že se v ní jasně píše o spravedlnosti, solidaritě s chudými a dalších, dle autora opravdu relevantních křesťanských otázkách našeho světa (Radoš, 2022). Názory na tuto problematiku se napříč církví různí a přesto, že někteří její představitelé své antiinterrupční postoje explicitně sdělují veřejnosti, existuje celá řada těch, kteří jejich hlas nesdílejí.

7.1 Pro-life agenda kardinála Duky

Dominik Duka je opakovaně aktivně přítomen na událostech konaných Hnutím Pro život a s antigenderovými a pro-life organizacemi sdílí ultrakonzervativní světonázor. Kardinál v dubnu roku 2022 publikoval na svém blogu na webu *Aktuálně* názorový článek s názvem „Nepodporujte je! Aneb jak pomoci znásilněným Ukrajinkám?“ Řeší v něm Ukrajinky znásilněné ruskými vojáky a zároveň kriticky reaguje na článek „Stáhněte podporu,“ píší lidé podporovatelům Hnutí Pro život. Kardinál Duka přesto plánuje mši během jejich pochodu“ publikovaný krátce předtím Apolenou Rychlíkovou v *Alarmu*. Duka, stejně jako Rychlíková, reagoval na tehdejší vášnivou diskuzi vyvolanou facebookovým příspěvkem Hnutí Pro život, které v něm zavrhl snahy posílat na Ukrajinu „pilulky po“ a namísto toho navrhl poskytnout

houkadla a pepřáky (více se tímto incidentem zabývám v podkapitole o Hnutí Pro život). Zatímco autorka *Alarmu* ve svém článku zaujímá k názorům hnutí veskrze kritický postoj, Duka naopak zastává názory podobné těm, které pro-life organizace prezentovala na svém facebookovém účtu. Kardinál tedy zahrál na obdobnou strunu a na konto umělých potratů ve svém článku prohlásil, že „se nejedná o ukončení těhotenství, ale jedná se o smrt budoucího života.“ (Duka, duben 2022) Následně se sám sebe ptá, zda lze pokládat nenarozený život za nového, a tedy právoplatného člověka, a vzápětí si bez sebemenší polemiky odpovídá: ano. Pokračování článku v následující pasáži cituji:

Za svou životní dráhu jsem poznal řadu mužů a žen, kteří „vděčí“ za počátek svého života znásilnění. Nesou si tíži tohoto „znamení“, protože někteří pocítili, že pro svou matku byli stálou připomínkou zmíněného násilí jakýmsi „agresorem“. Poznal jsem také i některé tyto matky, které se až po dlouhých letech života v dospělosti a při pohledu na úspěšnou životní dráhu svých potomků s touto bolestí vyrovnaly. Dokonce odpustily i pachateli. (Duka, duben 2022)

Ačkoli je slovo „vděčí“ uvozeno, použité spojení „vděčit za znásilnění“ bagatelizuje násilnou podstatu činu a těhotenství v tomto kontextu zároveň vyznívá jako pozitivní aspekt sexuálního útoku, ze kterého by se poškozená měla těšit. Duka opatrně dává slova do uvozovek a zmiňuje, že si jedinci počatí ze znásilnění „nesou tíži tohoto znamení“ a následně uvozuje i slovo „agresor“ – můžeme si tedy klást otázku, zda autor vůbec přikládá činu znásilnění patřičnou vážnost a zda vnímá pachatele jako iniciátory násilného aktu, kterými jsou. Slova zaopatřená uvozovkami tak zavání nejistotou svých vlastních vyjádření a možná uvědoměným pohybem na tenkém ledě. V souvislosti s perspektivou matek poté Duka podotýká, že se s bolestí vyrovnaly a odpustily pachateli, přičemž nemluví o některých z těch, které potkal, ale o všech. Neopomijí zmínit také „úspěšnou životní dráhu potomků“ – nedává zde prostor možnosti nepřilížit šťastného a neúspěšného života, přičemž použití těchto slov zároveň kromě benefitů pro matku sugeruje i společenskou důležitost jedince narozeného ze znásilnění (pokud je jedinec počatý ze znásilnění úspěšný, nezatěžuje společnost, ale naopak jí nabízí své cenné kvality). Celou problematiku tak nadějeplně rámcuje útěšnými vizemi o úspěších a radostech, generalizuje několik málo osobních zkušeností a představuje je coby univerzální scénáře. V následující citované pasáži přihlíží ke straně samotného násilníka:

Celý problém vyžaduje nejen nestrannost, ale musí být přihlédnuto, že pachatel, příslušník ozbrojených sil, je často také obětí těch nejsilnějších emocí a vášní, kdy hrůza z boje, strach a nenávist ho přivádí doopravdy až k úrovni jakéhosi amoku.

Vidíme zde velkou míru empatie směrem k pachateli znásilnění, stejnou snahu o interpretaci prožívání ale nevěnuje obětem násilí. V zásadě lze říct, že Duka interrupce odmítá i v extrémních situacích, jako je těhotenství ze znásilnění vojákem, a zároveň v článku nenabízí preventivní řešení orientované na pachatele, dokonce vysvětluje jeho duševní pochody a později v textu vyzdvihuje hrdinství ženy, která se nechala raději zabít, než aby byla znásilněna rudoarmějcem. Preventivní opatření ze strany žen tedy podle něho smysl mají, stejně tak jejich heroická gesta vedoucí k vlastní smrti. Apeluje na trauma způsobené interrupcí, ale jako možné řešení nechtěného těhotenství vidí přivedení dítěte na svět a následné vložení novorozence do baby-boxu, což může mít daleko traumatictější následky než podstoupení interrupce, nehledě na budoucí život samotného dítěte, které – pakliže nebude adoptováno – projde institucionální výchovou a nebude znát svou matku. Kardinál dává dnešní baby-boxy do souvislosti s údajnou středověkou tradicí, podle které bylo nechtěné dítě předáno společnosti, která na sebe vzala odpovědnost za čin znásilnění a o dítě se postarala. Praktický způsob, jakým tato alternativní výchova probíhala, přiblížen není.

Duka na svůj blog na webu *Aktuálně* zhruba měsíc poté napsal článek „Nepodporujte je! II.“ Druhý článek je reakcí na společenskou debatu, kterou vyvolal jeho předešlý článek. Vysvětluje v něm svá tvrzení, nad kterými se snesla velká vlna nevole – například právě výše citovaná pasáž, kterou mnozí čtenáři interpretovali jako otevřené zastání se pachatelů sexuálních útoků na ženách. Také se vztahuje k samotnému názvu článku – „Nepodporujte je“ – a sám přiznává jeho zavádějící vyznění v následující citované pasáži: „Jen bych je (ty, kteří s jeho textem nesouhlasí – pozn. autorky) poprosil, aby nečetli pouze titulky, které jsou reklamním sloganem a nevyjadřují vůbec obsah článku...“ (Duka, květen 2022) Titulek totiž můžeme interpretovat jako odmítavý postoj k podpoře Ukrajinek a zároveň nevíme, jestli je tím myšlena podpora ve formě „pilulek po“ či jakákoli jiná podpora, například i dodávání zbraní zemi napadené Ruskem. Když si titulek dáme do souvislosti s článkem od *Alarmu*, jehož titulek říká: „Stáhněte podporu,“ píší lidé podporovatelům Hnutí Pro život...“, lze Dukův titulek interpretovat i jako ironickou parafrázi tohoto titulku Apoleny Rychlíkové. Duka ale ve svém druhém publikovaném článku odmítá, že by titulek článku v *Alarmu* takto recykloval a dodává, že naopak mělo z jeho strany jít o výzvu k podpoře znásilněných žen.

8. Jednotlivá pro-life hnutí v českém prostoru

Analýze jsem podrobila tři české spolky, které spojuje jejich otevřené prosazování omezení či zákazu interrupcí. Jmenovitě se jedná o následující uskupení: Hnutí Pro život, Stop genocidě a Abolicionisté. První jmenovaná organizace je nejdominantnější lobbistickou pro-life organizací u nás a disponuje nejvýraznějším mediálním vlivem. Spolek Stop genocidě lze označit za radikálnější – k šíření svých názorů uvádí názorná srovnání interrupcí s masovým vyvražďováním, čímž chce upozornit na to, že interrupce jsou údajně stejným zlem, rozdílem je pouze to, že jsou prováděny „bílými plášti“. Stop genocidě umisťuje drastické explicitní výjevy do veřejného prostoru, což má kolemjdoucí přimět k podpisu petice za kriminalizaci interrupcí. Třetí zmiňovaní, Abolicionisté, opírají své názory o fundamentalistický výklad Bible, silně u nich tedy převažuje náboženská rétorika a kolem této ideje se odehrává i celá jejich agenda. Na první dvě zmiňované organizace je vcelku jednoduché narazit v každodenním životě – Hnutí Pro život obsazuje svou kampaní *Nesoudíme, pomáháme* značnou část reklamních ploch v tuzemsku a lidi ze spolku Stop genocidě lze potkat s jejich expozicí traumatizujících výjevů při procházce městem. Na Abolicionisty jsem narazila při pátrání na internetu, kdy mi vyhledávač po zadání „interrupce jsou špatné“ ukázal placenou reklamu odkazující právě na jejich webové stránky.

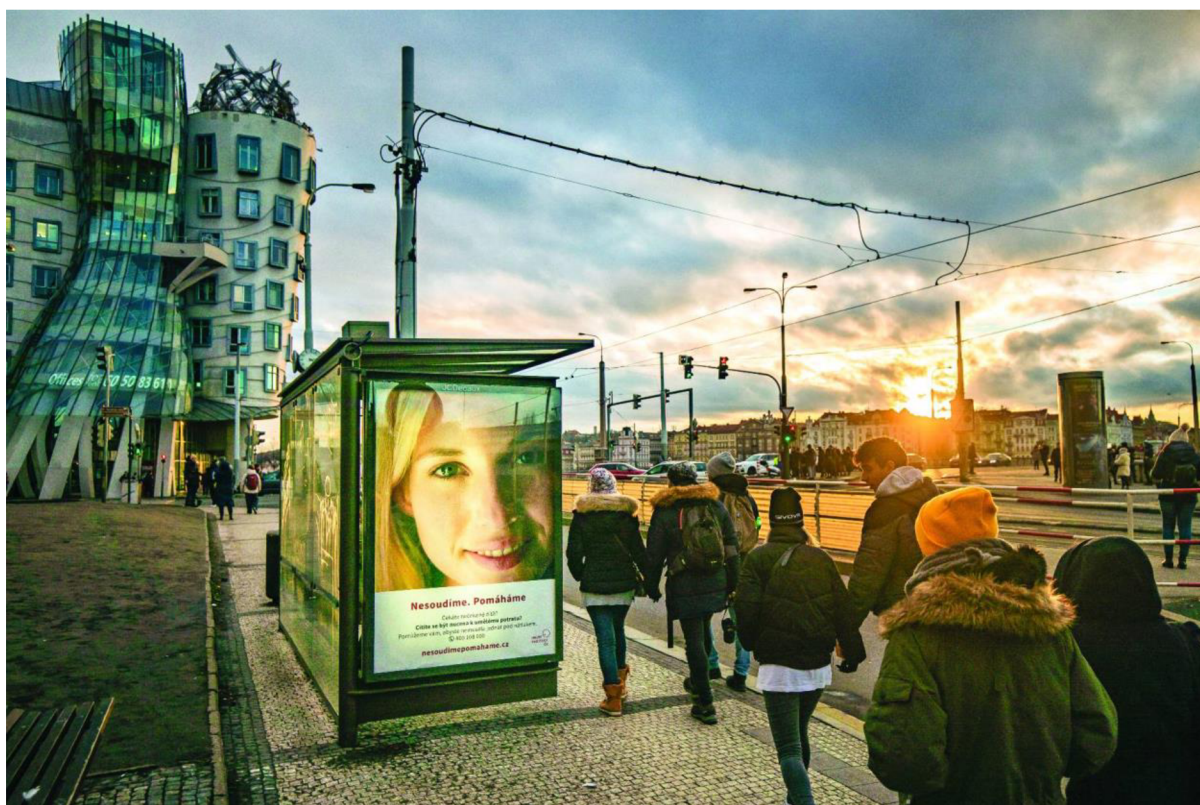
Organizace vystupující proti umělým přerušením těhotenství zde však byly přítomny dávno před vznikem internetu. Kritika interrupcí se začala ozývat již v šedesátých letech, konkrétně například z úst doktora Zdeňka Hejla, který v roce 1968 neváhal zaslat na ministerstvo zdravotnictví požadavek na zrušení či alespoň revizi potratového zákona, před sametovou revolucí založil „Pracovní skupinu pro život“, v rámci které sdílel své úvahy o předmanželské čistotě a škodlivosti interrupcí, později v devadesátých letech spoluzaložil Hnutí Pro život a Výbor na obranu rodičovských práv, který dodnes funguje pod již velmi dobře známým názvem: Aliance pro rodinu (Hnutí Pro život, 2018). V následujících kapitolách se postupně zastavím u konkrétních českých organizací zasvěcených do boje za práva nenarozených.

8.1 Hnutí Pro život

Vlajkové hnutí českého protipotratového proudu se od svého vzniku v roce 1992 v tuzemské společnosti etablovalo do podoby seriózně působící organizace, která má údajně za cíl pomáhat nechtěně těhotným ženám. Hnutí za své cíle lobbuje i na poli vysoké politiky, dokonce prý spolupracuje i s lidoveckým ministrem práce a sociálních věcí Marianem Jurečkou (Van,

2022). Hnutí Pro život (dále také HPŽ) poskytuje telefonickou linku, kde údajně pomáhá nechtěně těhotným ženám, podle zjištění *Alarmu* však volající manipuluje, a dokonce jim radí lhát doktorům (viz níže). Aktuálně hnutí předsedá Radim Ucháč, dalšími výraznými postavami, figurujícími ve veřejném prostoru, jsou pak Zdeňka Rybová a Jaroslava Trajerová. Tito zmínění se netají svým katolickým vyznáním, naopak svůj pohled na interrupce rámuje etikou náboženského rázu. Od založení organizace se však tento trend značně zmírnil a namísto zdůrazňování křesťanských principů v kontextu interrupcí, které v sekulárním Česku působilo spíše jako křičení do tmy, si HPŽ vytvořilo pevnou fasádu charitativní organizace a jako primární cíl své činnosti označuje poskytování pomoci (poradenské, právníkové, ale i materiální) nečekaně těhotným ženám. Fakt, že apel na duchovní hodnoty v ateistickém tuzemském klimatu nezafungoval a bylo na čase obměnit strategii, koneckonců Ucháč otevřeně konstatoval v rozhlasovém pořadu (Retková, 2015). Trend zmírňování religiózní rétoriky a její nahrazení vyzdvihováním ochrany lidských práv je ostatně jednou ze strategií, které antigenderovým a pro-life organizacím napomáhají ke snadnějšímu přijetí širokou veřejností (Korolczuk, Graff, 2022). Přesto však křesťanský základ svých přesvědčení HPŽ neschovává a pořádá například veřejné akce s názvy „modlitby za nejmenší” nebo „poutě za nenarozené děti”.

Obsazením reklamních ploch po republice s heslem „Nesoudíme, pomáháme“ a nápisem „Cítíte se být nucena k umělému potratu? Pomůžeme vám, abyste nemusela jednat pod nátlakem. 800 108 000“ pod portrétem usměvavé mladé ženy si hnutí prorazilo cestu do veřejného prostoru a vydobylo si image na první pohled důvěryhodné a neškodné „neziskovky“. Již z těchto jednoduchých, ale důmyslných hesel je značný předpoklad, že většina žen podle hnutí po dítěti touží, ale limituje je nátlak zvenčí. Tato presumpce však ženy znevažuje, zpochybňuje jejich rozhodovací schopnosti a staví je do role obětí, kterým musí být poskytnuta ochrana – před tlakem ze strany partnera, před finanční tísni, vlastními rozbouranými hormony a koneckonců i před svobodnou volbou a autonomií nad svou vlastní tělesností.

Zdroj obrázku: hmutiprozivot.cz

Nežádoucí pozornost na sebe hnutí upoutalo facebookovým příspěvkem, ve kterém se vyjádřilo k systematickému znásilňování ukrajinských žen ruskými vojáky. Záchranář a publicista Vít Samek tehdy na sociálních sítích vyzval občany, aby Ukrajinky podpořili nákupem postkoitální (nouzové) antikoncepce, lidově „pilulek po“. HPŽ v reakci na to přišlo s alternativním řešením – posílat na Ukrajinu místo nouzové antikoncepce houkadla, pepřové spreje a paralyzéry, aby se zabránilo dalším znásilněním. V příspěvku bylo také zmíněno, že lékem pro znásilňované ženy není „nějaká tableta“ (Řičicová, 2022). Hnutí následně příspěvek ze sociální sítě smazalo, ale po tomto excesu se proti němu strhla vlna odporu. Nejvýznamnější antiinterruptční organizace v Česku svým počínáním omylem vynesla na světlo ty myšlenkové konstrukty, které měly být ve jménu doposud chytře konstruovaného dobrého jména hnutí představujícího ty „správné, etické“ hodnoty před veřejností skryty.

HPŽ na svém facebookovém účtu i na webových stránkách často sdílí příběhy žen, které byly postaveny před rozhodnutí, zda interrupci podstoupit. V těchto příbězích je téměř vždy značná podobnost, spočívající v tlaku zvenčí – nikdy se nejedná o prostý důvod, kterým by byla čistá neochota těhotné ženy přivést na svět potomka a stát se matkou. Naopak vždy je žena figurující v těchto příspěvcích k umělému potratu nucena – partnerem, rodinou, finanční

situací, doktory, nebo svými rozkolísanými emocemi. V těchto formulacích je výrazná implicitní snaha o vyjádření přesvědčení, že těhotné ženě k podstoupení interrupce brání přirozené mateřské pudy, a pokud se rozhodne dítě neporodit, znamená to, že je obětí okolních vlivů. V diskurzu hnutí chybí možnost svobodného rozhodnutí, nezávislého na nikom a ničem jiném než na samotné ženě, které se těhotenství týká. Vzhledem k tomu, že je interrupce v očích HPŽ zločin, je třeba hledat viníka: a tím bývá často označován partner, ale nikoli ze samotného faktu, že ovlivňuje ženino rozhodnutí, ale proto, *k jakému* rozhodnutí ji vede. Důležitost začlenění partnera do rozhodovacího procesu hnutí často vyzdvihuje současně s tezí, že je třeba „obnovit zodpovědnost otce za dítě“.

Hnutí taktéž vydává časopis. Právě v aktuálním únorovém čísle (Oběžník Hnutí Pro život ČR, 2024) je čtenářům představen článek “Otec i počaté dítě jakoby neexistovali”, jehož ústředním aktérem a vypravěčem je muž – budoucí otec. Do velmi emotivně laděného článku uvádí perex větami, které předem avizují, že ponechat rozhodnutí pouze na ženě je špatně a že otec “Má city, vůli, rozum, morálku... Jediné, co nemá, jsou práva, pokud jde o nenarozené dítě.” Článek z perspektivy muže poté otevírá podtitulek “Slzy štěstí” a ve druhé větě údajný muž vzpomíná na “laskavou náruč rodičů a hřejivé teplo domova”, čímž je vytvářena určitá představa rodiny, kterou dále článek rozvíjí skrze hlavní subjekt. Dále text pokračuje následovně:

Byl jsem v práci a dostal jsem na telefon krátkou zprávu: „Vše je v pořádku, tati.“ Psala mi moje žena, která právě vyšla z ordinace gynekologa. Roky bylo mým největším přáním mít děti. Splnil se mi sen a já věděl, že mi život dal vše, co jsem si kdy přál, že všechny těžké chvíle měly smysl. Šel jsem do opuštěné kanceláře a poprvé a naposledy v životě brečel štěstím. Ta chvíle byla v mém životě tou nejkrásnější. (...)

Já jsem se otcem stal v okamžiku, kdy jsem si uvědomil, že miluji svoje nenarozené dítě, že bych kdykoli dal svůj život za ten, který přichází.

Text konstruuje muže skrze identitu otce, která jej definovala již v momentě prvního zjištění o těhotenství partnerky. Otcovství, stejně jako mateřství, je paradigmatem hnutí vnímáno jako definující role, která automaticky přichází současně s početím, a nejedná se tedy o identitu, která se rozvíjí postupně, performativně, či se nemusí projevit vůbec. V citovaném úseku lze zaznamenat silnou snahu o zprostředkování mužových intenzivních emocí – zřejmým cílem článku je vyvolat u čtenářů soucit směrem k muži. Text hovoří hlavně o něm a jeho pohledu na

nenarozené dítě, zatímco o partnerce se zmiňuje pouze minimálně – těhotná je zde vyličená pouze coby “mediátor”, který mužův vysněný sen plní.

Nikdy jsem si neuvědomoval, co může znamenat ztráta dítěte, a pokud si někdo myslí, že si to dokáže představit, žije v bludu. Našemu dítěti jsme říkali Fany (Františka), usínali jsme s ním, a i když jsem se ho ještě nemohl dotknout, držel jsem každý večer jeho maminku s pocitem, který nelze popsat... Jednou ráno jsem seděl u pracovního stolu a otevřel e-mail od mé ženy, který mi sděloval, že moje dítě již nežije, že se rozhodla... Nemohl jsem tomu uvěřit. Otočil jsem se, vstal od stolu a chtěl jít do auta. Po dvou krocích se mi podlomila kolena. Ležel jsem na zemi, křičel dokola jméno svého nenarozeného dítěte. Muž dokáže ustát mnohé, ale bolest ze ztráty dítěte se nedá popsat, natož ustát. Ležel jsem na zemi a stále dokola se ptal: Bože, proč sis nemohl vzít můj život? Proč muselo umřít moje dítě?

Povšimněme si prostředí, v němž je muž představován. V této i v předchozí citované pasáži je v práci, konkrétně v kanceláři. Tímto opakujícím se prvkem je implikováno, že muž je pracovitý – rovná se zajištěný a zodpovědný. Muž je nadále vyobrazován jako vysoce citlivý a emočně angažovaný směrem k budoucímu dítěti a dokonce jej i pojmenoval, čímž text rozvíjí sympatii směrem k nenarozenému dítěti – na poli významů se již nejedná o plod, ale o člověka, který se jmenuje Františka. Tato narativní forma čtenáře vede k učitému chápání vyprávěné situace a v momentě, kdy se čtenář dozví, že “dítě už nežije”, protože se partnerka “rozhodla”, má přijít šok a zděšení nad tím, jak mohlo toto “rozhodnutí” padnout. Čtenář si automaticky klade otázky, proč šla žena na interrupci, když text představil partnera coby pracovitého, angažovaného a citlivého? Článek úspěšně upozaďuje identitu a perspektivu těhotné ženy. Odstavec končí větami, které s velmi silnou dávkou patosu a romantizace ilustrují prožívanou bolest. Popis výjevu dává spíše než realističnu průchod hyperbolizaci. Důvod, proč šla žena na interrupci, je odhalen dále v článku:

At' se to zdá jakkoli nelogické, zásadní roli v celém příběhu sehrála gynekoložka mojí ženy. Nevedla ji k mateřství, ale naopak jí vyjmenovala všechna rizika, co vše bude muset podstoupit, a doporučila ji potrat. Ano, moje žena již nebyla nejmladší, nebyla zcela zdravá, ale bezohlednost a nesmyslnost takového jednání dokazuje i to, že mi o dva roky později dala krásného zdravého syna.

Jednání gynekoložky je popsáno slovy “nelogické” a “nesmyslné”, což má potvrdit i to, že žena později přivedla na svět zdravé dítě. Odstavec tvrdí, že doktorka měla ženu “vést k mateřství”,

ačkoli bylo těhotenství zjevně doprovázeno komplikacemi. Promítá se sem přesvědčení HPŽ, že dítě je dar, a to ve všech případech; a těhotná žena je zde opět rámována jako osoba, kterou je třeba “vést”.

Když žena čeká dítě, je to jen a jen ona, kdo rozhoduje o jeho životě a smrti. Pokud se rozhodne dítě nedonosit, není nikdo, kdo by se třeba jen zeptal otce, co si o tom myslí. Není nikdo, kdo by otci nenarozeného dítěte dal vědět, že jeho pouť byla završena „umělým přerušením těhotenství“. Otec zkrátka získává práva spojená s otcovstvím po narození, a do té doby není pro nikoho důležité znát jeho názor. (...)

Tělíčko našeho nenarozeného dítěte bylo malinké, bylo mu bez pár dnů tři měsíce. Přestože bylo malinké, mělo srdce, které tlouklo, a stejně jako dospělý člověk mělo na každé ruce pět prstů. Byl to zkrátka malý člověk, byl ale tak malý, že neměl žádná práva. Nenarozené (a potracené) dítě zkrátka zajímá jen firmu zajišťující svoz biologického odpadu. (...)

Zkrátka jsem muž, který nedokázal ochránit své dítě a s tím pocitem se budu probouzet, dokud se se svým nenarozeným dítětem nepotkám na druhé straně řeky.

Zmíněné věty implikují, že otec by měl disponovat jistými rodičovskými pravomocemi ještě před narozením dítěte, což by ho opravňovalo k rozhodování o tom, zda partnerce umožní podstoupit interrupci či ne. V praxi by to bezesporu vedlo k masivnímu znerovnoprávnění žen, jejichž tělesná integrita by spadala do područí jejich partnerů. Radikálnost těchto myšlenek však tolik nevyčnívá v kontextu silně emotivních formulací, jimiž je celý text narativizován. Muž je zde pasován do role bojovníka za práva téměř tříměsíčního plodu, jehož identita je vytvářena skrze personifikaci – nese konkrétní jméno (Fany – Františka), která měla „malinké tělíčko“, v něm „srdce, které tlouklo“, a měla prsty „jako dospělý člověk“. Kvůli rozhodnutí těhotné ženy, které z diskurzu textu vychází jako veskrze bezohledné, sobecké a špatné, již nežije – což znamená, že z těch částí onoho trupu, které autor textu popisoval zdvojnásoběnými slovy, se stal „biologický odpad“. Zmíněné formulace použité v článku vykreslují interrupci jako vraždu a čiré zlo, a muže, který by tomu zabránil, jako hrdinu; zatímco z těla ženy se stává pouze bitevní pole, kde se onen boj odehrává.

Se Zdeňkou Rybovou natočila v roce 2017 veřejnoprávní Česká televize epizodu v rámci dokumentárního cyklu *Cesty víry*, mapujícího příběhy jednotlivců, „kteří víře zasvětili celý život.“ (Cesty víry, 2017) V epizodě s příhodným názvem *Pro život* Rybová popisuje, jak se brzy po vzniku HPŽ stala součástí této organizace, když ji bylo teprve 21 (v hnutí působí již

déle než 20 let). V dokumentu se objevuje i Radim Ucháč, který zde vystupuje s oblíbeným heslem hnutí, které tvrdí, že “hlavním cílem je obnovit kulturu života v České republice.” Heslo samo o sobě nevyvolává konotace spojené se zákazem interrupcí, spojení “obnova života” s sebou naopak nese svěží a pozitivní asociace. Rybová v dokumentu zároveň vysvětluje svoji životní filozofii:

Jestliže někde jsem, tak tam prostě mám být. A jestliže mě pánbůh někam pošle a postaví mě do nějaké role k nějakému člověku, (...) jako žiju tady ve své obci, ve své rodině, obklopená konkrétními lidmi, tak s nimi mám být. (...) A nemám od toho utíkat.

V tomto prohlášení je velmi patrná potřeba naturalizace stávajícího stavu věcí, který lze také nazvat “přirozeným řádem”, jehož narušení (v podobě útěku – aneb například právě interrupce), je považováno za amorální.

Formát dokumentu představuje Zdeňku Rybovou coby charitativní pracovníci, jejíž poslání je pomáhat lidem, v tomto případě nechtěně těhotným. Vidíme zde i zákulisí linky pomoci, kde do kamery hovoří psycholožka Vladislava Bartáková o truchlení po ztrátě dítěte. Podle ní je z psychologického hlediska důležité donosit i mrtvé dítě a mít možnost se rozloučit s jeho fyzickým tělem. Dále tvrdí, že s umělým přerušением těhotenství “nic nekončí”, naopak začíná řetězec psychických potíží, které mohou vyústit do tzv. postabortivního syndromu. Ten však podle všeho neexistuje a zdravotnické instituce ho neuznávají, pro-life organizace jím však označují komplexní emoce, které mohou a nemusí nastat po interrupci a domnělou existenci syndromu tak zařadili mezi jednu z taktik, jak veřejnost přesvědčovat o škodlivosti zákroků (Medical News Today, 2022).

Dokument nabízí i prostříh do televizní diskuze v pořadu “Souvislosti Jana Pokorného”, uváděného taktéž Českou televizí, v níž se Zdeňka Rybová setkala s názorovými oponenty, např. s gynekologem a profesorem Alešem Roztočilem a socioložkou Michaelou Trčíkovou Vojtkovou. Rybová v této diskuzi pronesla následující výrok:

Já se domnívám, že žena nemá právo na interrupci, a to z toho důvodu, že rozhoduje ne o svém vlastním těle, ne o svém břichu, (...) ale rozhoduje o jiném jedinci, který má nezczitelná práva, mezi jedním z prvních právo na život, které mu koneckonců deklaruje česká ústava.

Plod povýšený na roveň právoplatného člověka nabývá v diskurzu Hnutí Pro život významné postavení – z citovaného výroku je zřejmé, že právo nenarozeného je vnímáno jako přednější

než právo ženy na volbu, jelikož tělo těhotné je vnímáno pouze jako “tranzitní” prostor, ve kterém již existuje cosi svébytného. Zde je klíčové použití slov, která opět evokují personifikovanou identitu plodu – ten je totiž nazván “jedincem s nezczitelnými právy” – což umožňuje, aby byla interrupce v tomto paradigmatu zákonitě chápána jako “zabití”. Tato diskurzivní praktika je všudypřítomná ve vyjádřeních hnutí – ve Facebookových příspěvcích, oběžnicích, mediálních výstupech členů a tak dále. Tím, že je takto hluboce zakódována v dikci takřka všech promluv, je utvářeno a posilováno vlastní přesvědčení o tom, že je interrupce vraždou. Samostatné slovo “interrupce” je v pro-life kontextu ustavičně nahrazováno výrazy typu “zabití nenarozeného dítěte”, přičemž tyto a podobné výrazy zároveň determinují i samotnou diskuzi odvíjející se od tématu – ta důsledkem toho snadněji zabředne do víru emočních výpadů a etických soudů, než aby se zabývala racionální podstatou problematiky, která je v korelaci právě se slovem “interrupce”.

Činnost HPŽ aktuálně důsledně pokrývá reportážní cyklus deníku *Alarm*, „Mezi bohem a ultrapravicí“. Za články, které se věnují vývoji a snahám nejen tohoto hnutí, ale i dalších antigenderových skupin v České republice, stojí Magdalena Dušková, Eliška Koldová a Jan Kašpárek. Vyzpovídali například Lubomíra Brože (ANO) o jeho konfrontaci s Jaroslavou Trajerovou z HPŽ: o schůzku s ním projevilo hnutí zájem poté, co poslanec Brož vystoupil proti Jurečkovým sympatiím k pro-life organizaci. Trajerová mu vyprávěla příběh o ženě, která podstoupila interrupci, následně však rozhodnutí litovala a chtěla ho vzít zpátky. Na přímé otázky, jak se HPŽ tedy k interrupcím staví, odpovědět odmítla a na závěr Brožovi věnovala malý umělý model nenarozeného plodu. Její jednání shrnul jako veskrze manipulativní a konstatoval následující: „To člověk zná z obchodního prostředí, to dělají nakonec i pojišťovací poradci a jiní obchodníci využívající emoci.“ (citovali Dušková a kol., 2023a)

Podle dalších zdrojů činných v politice, které autorstvu reportážního cyklu poskytly informace, jsou aktéři z HPŽ přítomni v Poslanecké sněmovně téměř na denní bázi – oslovují poslance s tématy, kterými se daní politici věnují, často s nimi řeší i otázky mimo zdánlivou sféru zájmů hnutí, jako například problémy spojené s dopravou. Přicházejí za politiky s různými na první pohled nepatrnými návrhy novel zákonů, které mají být prospěšné zejména pro děti, ženy a rodiny, což někteří poslanci vítají, jelikož jim to ulehčuje práci. Autorstvo cyklu od dvou různých zdrojů získalo přístup k návrhu novely zákona, který by měl problematiku potratů přesunout do kategorie zákona o specifických zdravotních službách a tím narušit svébytné postavení interrupčního zákona z roku 1986. Na návrhu mimo jiné také zaráží bod, který by zavedl právo těhotných žen na takzvaný „ochranný status“ – ženy s tímto statutem by

nemohly dobrovolně podstoupit interrupci (pokud by se nejednalo o zdravotní indikaci), údajně kvůli tomu, aby byly chráněny před donucením k zákroku, nejčastěji ze strany partnera¹⁰. Těhotné s tímto statusem by tedy nemohly podstoupit bezpečný umělý potrat, protože v očích lékaře by byly kvůli „ochrannému statusu“ vnímány jako nedůvěryhodné a neschopné vykonání uvědomělého rozhodnutí, což by je mělo chránit před nucenou interrupcí. Veskrze jde však o snahu o zkrácení práv žen, převlečnou za údajnou ochranu před domácím násilím a psychickou manipulací. Návrh také usiluje o ztížení přístupu k interrupcím nezletilých a nesvéprávných žen, a dokonce i o zkrácení doby, dokdy je možné vykonat zákrok ze zdravotních důvodů, a to do 22. týdne – ženy by po uplynutí této doby byly nuceny porodit nemocné či mrtvé dítě (Dušková a kol., 2023a).

Dušková a Koldová se také anonymně účastnily akcí pořádaných HPŽ – působily třeba jako dobrovolnice v rámci loňského Národního pochodu pro život vedoucího centrem Prahy. V reportáži z události popisují, jak Jaroslava Trajerová, koordinátorka kampaně „Nesoudíme, pomáháme“, při svém vystoupení představila zúčastněným paní Hanu s jejím miminkem, která za narození potomka prý vděčí právě činnosti HPŽ. Z veřejných příspěvků, které Hana psala na Facebookovou stránku HPŽ, Dušková a Koldová následně vyvodily, že hnutí dotyčné radilo lhát svým ošetřujícím lékařům, kteří jí ze zdravotních důvodů doporučovali umělé přerušení těhotenství. V článku popisují i setkání s účastnicí pochodu Vladimírou Bondarekovou, asistentkou poslance Radovana Vícha z SPD a přispěvatelkou do *Parlamentních listů*. Podle jejích slov má SPD s HPŽ dobré vztahy. Co jí ale vadí, jsou progresivní tendence ve sněmovně v čele s Markétou Pekarovou Adamovou (TOP 09), a také údajný upozaděný zájem o rodinnou politiku ze strany lidovců (Dušková a kol., 2023b).

8.2 Stop genocidě

Toto hnutí se nese na vlně hyperbolizovaného zvýznamňování interrupcí a k šíření svých radikálních postojů s oblibou využívá komparativní vizuální materiály, srovnávající například masové hroby po spáchaných genocidách a další nesouvisející události s vykonáváním legálních interrupcí. Na svých online stránkách stop-genocide.cz spolek zveřejňuje zprávy o svých aktivitách a odkazy na různá videa na YouTube, ale najdeme zde například i návrh na zrušení potratového zákona anebo petici, která usiluje o to, aby byl lidský život chráněn „od

¹⁰ Angažovanost partnera HPŽ vnímá jako žádoucí, pokud je muž proti interrupci. V opačném případě by měla být žena před jeho vlivem chráněna. V obou případech je však narušována autonomie žen, kterým náleží rozhodování o tom, jaké procesy se dějí v jejich dělohách.

početí do přirozené smrti“ (z tohoto a z mnoha dalších vyjádření lze vyvodit, že vedle interrupcí se uskupení staví odmítavě i k eutanáziím). Petice usiluje o „nápravu společnosti“ ve třech bodech, z nichž prvním je zrušení „nemravného potratového zákona“, dalším je osvěta ve školách, která má děti vychovat k úctě k instituci rodiny a učit je o škodlivosti počítačových her a pornografie, a poslední bod apeluje na zvýšení státní ekonomické podpory manželům a rodinám (Vrána, Preiningerová, 2023). Autoři petice zastávají stanovisko, že nynější společnost je třeba podrobit nápravě, a důvodem jejího rozkladu jsou vedle dostupných interrupcí mimo jiné i počítačové hry a pornografie, čemuž stát nečinně přihlíží.

Hnutí na veřejnosti často vystupuje s „petičními výstavami“ – tyto akce spočívají v tom, že uskupení zaplní část veřejného prostoru sadou rozlehlých grafických tabulí, které ukazují naturalistické, explicitně zobrazené záběry krajně znepokojivých motivů v kombinaci s krátkým textem, jehož funkcí má být upozornění na domnělou absurditu stávajícího stavu věci – tedy na absurditu legálního statusu umělých přerušení těhotenství. Grafické bannery většinou zobrazují dvě různé fotografie, z nichž jedna ukazuje záběr, který odpovídá společenskému konsenzu o něčem veskrze nehumánním (například výjev lidí v koncentračním táboře), a druhá fotografie zobrazuje plod po interrupci. Hnutí se tak snaží dokázat, že mezi genocidami celých skupin obyvatelstva a legálním vykonáváním interrupcí není rozdíl. Psychologickým cílem je, aby kolemjdoucí vnímali interrupci stejně jako například zmíněné vyvražďování lidí v koncentračních táborech. Pokud je efekt úspěšný a taktika zafunguje, mohou lidé na místě podepsat petici. Prostřednictvím okupování veřejného prostoru má uskupení potenciál podmanit si neinformované občany čistě demagogickou strategií, postavenou na psychickém nátlaku vyvolaném explicitně zobrazenými drastickými záběry. Do bannerů se dostává i kritika současného politického systému – vedle snímků vyjmutých plodů lze vidět hesla jako „liberální socialismus“ anebo „současná EU“. Legální potraty, které uskupení vnímá jako genocidu nenarozených dětí, jsou tedy zároveň plodem jakéhosi záporného politického režimu, který toto dopouští, a podle hnutí je tedy adekvátní tento systém přirovnávat k totalitám, které měly na svědomí masové vyvražďování lidí.

Hnutí svými kontroverzními grafickými prezentacemi usiluje o co nejvyšší údernost, klade si za cíl kolemjdoucí vytrhnout z jejich běžného nastavení, konfrontací se znepokojivými fotografiemi v nich vyvolat pocit pohoršení a rozhořčení, v úspěšném případě i pocit viny, vedoucí k akci. Samotné grafické ztvárnění vystavovaných tabulí je jednoduše dekódovatelné, fotografie se nachází na černém pozadí a v binárním kontrastu je doprovází bílý tučný text. Tvůrci grafických materiálů používají ironizující tón k popisu interrupcí tak, aby jejich

skutečný smysl degradovali a srovnáním se skutečnými obrazy zkázy zastínili celý jejich význam.

Zdroj obrázků: stop-genocide.cz

Pro ospravedlnění tvrzení, že vykonávání umělých přerušení těhotenství je genocidou, využívá hnutí argumenty, ve kterých embrya přirovnává k různým marginalizovaným

skupinám, které čelily anebo čelí útlaku. Na webových stránkách stop-genocide.cz se můžeme dočíst například následující:

Při osídlování Severní Ameriky byli Indiáni nazváni podlidmi kvůli obraně svého území. Když koloniální mocnosti potřebovaly levnou pracovní sílu černochů, prohlašovali o Afričanech, že jsou méněcenní. Děti před narozením se staví do cesty mnohých zájmů sobecké společnosti. Ani ony nejsou uznány za plnoprávné členy naší moderní společnosti.

V jiném vyjádření se můžeme například dočíst, že ačkoli byla nenarozenému dítěti zjištěna genetická vada, interrupce by ani v tomto případě neměla být na místě, jelikož i plod má nárok na přirozenou smrt, i když by jeho zahynutí mělo nastat v matčině děloze. Po odpovědi na otázku, jaká rizika v podobných případech hrozí ženě, autor či autorka textu nepátrá a nezmiňuje se o nich. V diskurzu hnutí Stop genocidě je patrná absence ženy, jelikož hodnota plodu je postavena nad hodnotu života těhotné. Narativ spolku vůbec neumožňuje sebemenší místo pro žádné úvahy o prospěšnosti interrupcí ani ve výjimečných případech, jelikož jejich optikou je „vražda“ plodu postavena na roveň vraždy dospělého člověka z etnických, politických a jiných důvodů.

Na charakter akcí pořádaných spolkem Stop genocidě si občanská veřejnost často stěžuje a představitelé spolku se vůči nesouhlasným reakcím veřejnosti staví odmítavě, mnohdy i agresivně. Podle *iDnes* měl jeden z organizátorů akce před sedmi lety v Moravském Krumlově dokonce vytáhnout střelnou zbraň na svého oponenta při slovní potyčce a následně se bránil argumentem, že nosit u sebe zbraň na vlastní obranu je jeho právem (Aktivisté kázali proti potratům, na odpůrce nakonec vytáhli pistoli, 2016). Situace zapadá do obecného myšlenkového nastavení pro-life aktivistů, podle nichž není v pořádku ohrozit plod v děloze, ale je na místě ohrožovat dospělé a plně vyvinuté lidi střelnými zbraněmi. Vřelé přivítání na aktivisty nečekalo ani ve Chrastavě, kde si místní na drastické výjevy vystavené poblíž základní školy stěžovali, což vedlo starostu k rozpuštění probíhající akce a následnému zákazu dalších protestních aktivit spolku ve městě. Stop genocidě na jednání města podalo žalobu, ale ani popáté se jim nepodařilo u soudu zvítězit (Mikulička, 2014). 2. listopadu 2021 byli představitelé hnutí se svými grafickými tabulemi k vidění i v kampusu Jihočeské univerzity. Stánek s možností podpisu petice umístili vedle vchodu do Akademické knihovny a k podpisu aktivně nabádali kolemjdoucí studentky a studenty, včetně mne a mých spolužaček. K působení

na pozemku JU však ale neměli povolení a na výzvu k opuštění prostoru ze strany kvestorky reagovali arogantně (Zápis z jednání, 2022).

8.3 Abolicionisté

Spolek Abolicionistů své názory šíří kombinací křesťanského apelu a prezentací interrupce jakožto vraždy. K sebespropagaci používá webové stránky, facebookový účet, který sleduje okolo 1500 lidí, a profil na Instagramu, jehož dosah je zhruba o víc než tisíc lidí nižší. Při otevření webové stránky Abolicionistů na uživatele vyskočí rozměrná reprodukce romantického obrazu, které dominuje banner s nápisem „Poselství usmíření“. Pod ním se nachází text, který svým charakterem v prvních několika odstavcích připomíná kázání v kostele. Píše se v něm o tragičnosti všech možných událostí, které nás obklopují, jejichž strůjcem není nikdo jiný než my sami. Opěvuje se zde Svatá trojice, která nás našich hříchů spasí, a je nám připomenuto, že Ježíš po třech dnech vstal z mrtvých. Plynulost náboženského textu ale najednou narušuje následující citovaný odstavec:

Ježíš Kristus vládne nad národy. Trestá ty, kdo se proti Němu bouří; žehná těm, kdo jsou vůči Němu poslušní – tady i na věčnosti. I proto Česko vymírá, sužují ho sucha a neplodnost, za hranicemi straší islám a žijeme v režimu, který je něčím mnohem horším než to, co Bible nazývá otroctvím. A to vše je jen zanedbatelná předzvěst utrpení, které čeká nevěrníky na věčnosti. Právě to je situace, ve které žije, či živoří, drtivá většina Čechů. Ale je tu řešení, je tu cesta z tohoto prokletí. A tou je poslušná víra vůči Ježíši Kristu jako vzkříšenému Pánu pánů a Králi králů. (abolicioniste.cz)

Autoři textu mísí náboženské vytržení s kritikou dnešní politicko-spoločenské situace: podle nich žijeme v horších podmínkách, než které nabízí otroctví, trápí nás sucho, neplodnost a ohrožuje nás islám. Vzápětí se dozvídáme, že se tak děje proto, že jsme ztratili víru. Text pokračuje přesvědčováním o tom, že jediná správná cesta ven z tohoto kolotoče útrap je obrátit se k Bohu.

Proti interrupcím brojí až jiné texty zveřejněné na webové stránce uskupení. Často jde o kompilace různých nesourodých úryvků z Bible, které autoři vykládají pro-life perspektivou. Tímto způsobem přišli na to, že Bible říká, že interrupce je dokonce horší než vražda. Pro označení embrya používají například označení „nejbezbrannější bližní“.

Abolicionisté se v jednom ze svých textů zároveň distancují od mainstreamového pro-life narativu. Odsuzují nepříliš radikální taktiku, kterou se jiná hnutí snaží dosáhnout svých

cílů – podle Abolicionistů by měly být interrupce nekompromisně zrušeny co nejdřív, jelikož se podle nich jedná o genocidu nenarozených dětí. Kritizují tedy strategii postupných kroků a skrytého lobbingu, kterým se dominantní pro-life proud v čele s Hnutím Pro život vyznačuje. Chápání interrupcí jako genocidy je sice spojuje se spolkem, který jsem podrobila analýze v předchozí kapitole, ale uskupení Stop genocidě jako celek nezaujímá vůči nejvlivnějšímu českému pro-life hnutí kritické stanovisko, naopak na svých webových stránkách uvádí číslo na linku provozovanou Hnutím Pro život. Abolicionisté na druhou stranu vystavují kritice i každoroční Národní pochod pro život, kterým podle nich hnutí maskuje svou pasivitu. Podle jejich slov nesmí být procházka Prahou a máchání balonky vyvrcholením boje proti „útlaku a vraždění“.

Uskupení často přirovnává umělé přerušení těhotenství k holocaustu, jako například v tomto úryvku z textu o Národním pochodu pro život, konaném Hnutím Pro život:

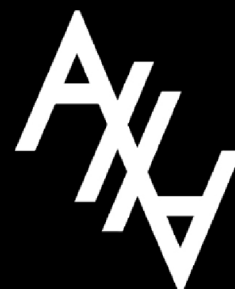
Kdyby okolo nás nacisté masakrovali Židy po statisících, jak by vám zněly slogany jako: „Nechceme myslet jen sami na sebe. Nechávat Židy na živu má v dnešní době smysl.“ „Víte, že Židům v sedmi letech bije srdce?“ „Záleží nám na rodině, manželství a respektu k životům těch z nás, kdo jedí košer.“ „Jsem pro život.“ ...ano, zhruba tak jsme absurdní. Ale je to ještě horší.

Stejně jako Stop genocidě, i Abolicionisté vysvětlují svůj boj za práva plodu tím, že hájí marginalizované entity, které jsou vystaveny útlaku. Oba spolky toto artikuluji stejnou paralelou, kterou je použití rovnítka mezi nenarozenými zárodky a plně vyvinutými lidmi, kteří čelí příkořím páchaným z nenávisti. Abolicionisté sami sebe vnímají jako protiproud společnosti, ve které jsou interrupce legální, ale zároveň i jako alternativu k hnutím s podobnými cíli. Pasování se do této izolované role jim dodává punc rebelů proti všem, a tato pozice zároveň umožňuje vnímat sami sebe jako tu jedinou hrstku lidí, kteří mají klíč od „boží pravdy“ a tudíž i nárok na to ji šířit.

Svůj hyperbolizovaný výklad umělého přerušení těhotenství Abolicionisté prezentují například také ve formě grafických obrázků, volně dostupných na jejich webových stránkách.

NESTYDÍME SE ZA NÁŠ ÚZKOPRSÝ ODPOR VŮČI ZABÍJENÍ LIDÍ.

(AŽ UŽ JSOU NAROZENÍ, NENAROZENÍ, VELCÍ, MALÍ, ČERNÍ, BÍLÍ, SLABÍ,
SILNÍ, BOHATÍ, CHUDÍ, PLÁNOVANÍ, NEPLÁNOVANÍ, CHTĚNÍ NEBO NECHTĚNÍ...)

Zdroj obrázku: abolicioniste.cz

Z textu na grafice je patrné, že ironizující sebereflexe „úzkoprsého odporu“ zde funguje jako vlastní obrana před kritikou zvenčí – hnutí dává najevo, že si uvědomuje míru svého tradicionalismu, konzervatismu atd. – dává tím najevo, že vlastnosti, které by mohl někdo jiný označit za záporné, oni sami vnímají jako kvalitu, za kterou se není třeba stydět. Následně mezi výčtem „zabíjených lidí“ zmiňují i černé, nezmiňují ale například lidi jiného než křesťanského vyznání, patrně z důvodu své islamofobie a christianocentrismu.

Hnutí se ve svých textech a prohlášeních orientuje primárně na život „nejbezbrannějšího bližního“. Embryo, které se nemůže bránit své likvidaci, si vzhledem ke své zranitelné pozici zasluhuje větší ochranu než matka. V diskurzivním rámci, který Abolicionisté používají, není tedy místo na otázky o důvodech k interrupci, jelikož v jejich rozumnění světa je plod hoděn větší ochrany a silnější míry empatie, a jeho život je tedy cennější než život ženy. Zabít bytost, jejíž existence je ustavena jako důležitější než existence člověka, je pak trestuhodnější než vražda dospělého jedince. Jakékoliv důvody k interrupci jsou tedy chápány jako banální, protože podle této logiky nemůže nic omluvit čin, který je zrudnější než vražda.

9. Shrnutí hodnotových východisek a diskurzivních strategií pro-life skupin

Napříč různými organizacemi, deklarujícími samy sebe nálepkou pro-life, lze vysledovat stejné či podobné diskurzivní rámce. Ačkoli se strategie a sebe prezentace různých spolků liší, vysledovala jsem, že je spojují především následující body: 1. nenarozený plod je perspektivou hnutí plnohodnotným člověkem, interrupce se tedy rovná vraždě; 2. absence slov „embryo“ a „plod“ v diskurzu jednotlivých skupin - tato slova jsou nahrazována jinými označeními; 3. ženu vnímají jako bytost, jejíž niterným posláním je přivést na svět dítě; 4. umělé zásahy do cyklu narození a smrti (včetně eutanazie) jsou hrubým narušením přirozeného („správného“) stavu věcí. Ve všech těchto přesvědčeních je zřetelný silný apel právě na domnělou přirozenost, jejíž kořeny sahají hluboko k základům křesťanské etiky.

V 1. bodě leží klíč k pochopení celého antiinterrupčního nastavení. Pro lidi, kteří smýšlejí pro-život, totiž lidský život nezačíná v momentě narození, ale již při početí. A jelikož embryo či plod v děloze nemůže na rozdíl od novorozeného dítěte ani křičet, zaslouží si vzhledem ke své zranitelnosti vysokou formu ochrany. Lidský zárodek není v pro-life diskurzu vnímán jako závislý na těle těhotné ženy, ale jako samostatná, oddělená entita – a právě tato presumpce jim umožňuje zpochybňovat autonomii žen nad jejich vlastními těly. Interrupce v tomto myšlenkovém rámci totiž není vnímána jako zákrok do ženského těla, ale jako rozsudek o ukončení existujícího života, který se „ocitl“ v těle těhotné. Upřít ženám právo na potrat je v těchto termínech tedy vnímáno jako ochrana křehkého, nenarozeného života, který se nemůže bránit.

Za druhé – diskurzivní praktiky antiinterrupčních skupin ze svého slovníku záměrně vytlačují slova „embryo“ a „plod“. Tato slova jsou totiž zbavena emoční nadstavby, jsou pouze naturalistickým popisem stavu onoho shluku buněk, nacházejícího se v děloze, zavání přílišnou vědeckostí a pozbývají prostor pro personalizaci. Označením jako „nenarozené dítě“, „nenarozený život“ anebo prosté „miminko“ se již dají přiřknout lidské vlastnosti, a tudíž i vyvolávají podstatně silnější míru sympatie. Výrazy, které jsou do pro-life diskurzu pro popis nenarozených vybírány, implicitně představují znaky, které si běžně spojujeme s již narozenými dětmi. Antiinterrupční hnutí se svými diskurzivními nástroji o plodech vyjadřují právě tak, jakoby se jednalo o již narozené děti, a tím demonstrují *hrůzu* interrupcí – jelikož se v jejich promluvách stírá hranice mezi plodem a dítětem, je umělý potrat zákonitě vraždou.

3. bod spočívá v tradičním pohledu na ženu, který spoluutváří hodnotový systém antiinterrupčních organizací. Ty často používají argument, že většina žen je k potratu nucena okolními vlivy a že interrupce je v přímém rozporu s ženstvím, jehož esence spočívá v pečovatelské a mateřské roli. Z jejich perspektivy je primárním a přirozeným posláním žen jejich schopnost rodit děti a umělé zásahy do této úlohy, která byla ženám přidělena, je hrubým zásahem do „přirozeného řádu“ – v diskurzu organizací s výraznou religiózní rétorikou je to pak narušení „boží vůle“. Ženy podstupující interrupce čistě z vlastní vůle jsou degradovány na sobecké, popírající svou „pravou a danou“ úlohu, odmítající samotnou podstatu toho, co je jakožto ženy konstituují.

Ve 4. bodě definuji pro-life představu o „přirozeném řádu věcí“. Tuto představu tvoří přesvědčení, že jisté zdravotní zásahy do lidského těla hrubě narušují zásadní etické hodnoty a že jejich vykonáváním se lidstvo pasuje do role „boha“, která mu nepřísluší. Kromě interrupcí jsou těmito zásahy třeba také eutanazie, surogátní mateřství anebo změna pohlaví. Toto přesvědčení se též týká teze, že „dítě je dar“ – a dary se v naší kultuře přijímají a opečovávají.

10. Závěr

V rámci této práce jsem uchopila český pro-life proud v kontextu aktuální diskuze na téma „ochrany života“, která probíhá zejména v konzervativních kruzích. Věnovala jsem se rovněž historii vývoje zákona, který umožňuje podstoupení interrupce v České republice. Pro hlubší pochopení ideologických rámců, jimiž je protipotratová rétorika definována, jsem poskytla náhled do antigenderu a pokusila jsem se nastínit, jakou funkci má v tomto tématu náboženství. Naopak jsem se taktéž věnovala i opozičním stanoviskům z pro-choice tábora. Nakonec jsem představila tři konkrétní spolky „pro život“, jejich činnost a podobu sebe prezentace. Předložený materiál jsem podrobila diskurzivní analýze a snažila se odhalit specifické způsoby, kterými tyto aktéři manifestují své dogma.

Hodnoty a přesvědčení pro-life uskupení se často mísí a prolínají s diskurzem antigenderu. Pojí je etická přesvědčení, která podle konkrétních aktérů vycházejí z křesťanské tradice. Ze souboru duchovních myšlenek, které křesťanství představuje, si však protipotratoví aktivisté vybírají ty ideje, které jejich osobní přesvědčení potvrzují, anebo jistá prohlášení z různých teologických spisů interpretují skrze vlastní hodnotové prizma. Apel na náboženství v tomto diskurzu však nemá za úkol posílit zbožnost u adresovaných, jeho cílem je vytvářet a posilovat identitu, která má být v opozici vůči jevům, které ji údajně ohrožují. Tímto mechanismem vzniká uměle konstruovaný konflikt mezi identitou, která je založena na „tradičním“ vidění světa, a mezi jinými identitami a konkrétními demonizovanými společenskými fenomény. Živitelé těchto konfliktů, v tomto případě právě pro-life hnutí, mnohdy spojují různé kategorie identit a tím posilují představu, že různé politické názory korelují s postoji vůči široké škále nepolitických témat, která se v tomto apripriačním procesu postupně stávají politickými. Příkladem může být prezentace události, kterou HPŽ každoročně pořádá – samotný název akce „Národní pochod pro život“ vyzdvihuje národní identitu, která je poté na místě události posilována všudypřítomnými barvami trikolory. Ostatně i webové stránky hnutí jsou laděny do barev státní vlajky. Touto strategií se mytologizuje představa o „správném Čechovi“, v jehož zájmu jsou zájmy Hnutí Pro život, které myslí na celý národ a jeho budoucnost. Lze pozorovat, že vliv pro-life hnutí roste spolu s vlivem konzervativních a národně orientovaných diskurzů.

Pochod pro život, 6. duben 2024. Zdroj: autorka práce

Boj pro-life hnutí probíhá na třech frontách – jedná se o kulturní, politickou a mediální válku. Kulturní válka probíhá posilováním jedné identity a démonizováním těch jiných. Politické úsilí spočívá v lobbingu, v oslovování vlivných zákonodárců a infiltraci do vysokých pater politiky. O této formě prosazování antiinterruptčních cílů jsem psala hlavně v kapitole věnované Hnutí Pro život. Mezi politické snahy patří ale také například sepisování a šíření petic – autorem jedné takové je třeba spolek Stop genocidě. A ke zviditelnění své činnosti a propagaci vlastního přesvědčení slouží mediální prezentace, kterou zajišťuje aktivita na sociálních sítích, webových stránkách, ale i medializace formou grafických panelů a plakátů ve veřejném prostoru. U HPŽ se v tomto případě jedná o zaplnění reklamních ploch s heslem

„Nesoudíme, pomáháme“, Stop genocidě na frekventovaná venkovní místa umíst'uje rozměrné tabule zobrazující citlivý obsah.

Otázka interrupční politiky je koneckonců otázkou feministickou. V tomto kontextu se jedná o komplexní problém, který nespočívá pouze v „právu na volbu“, ale obecně v prožívání svého vlastního těla a individuální sexuality. Omezený přístup k nástrojům, které reprodukční soustavu přizpůsobují svobodné vůli lidí, ať se jedná o antikoncepci nebo interrupci, v důsledku ovlivňují způsob, jakým se stavíme ke vztahům, ale i k sobě samým. Nemožnost kontroly nad svými tělesnými procesy bezpochyby dopadá na psychiku a ovlivňuje kvalitu života. V opozici k pro-life hnutí se pro-choice aktivistky a aktivisté staví za nutnost možnosti legálních umělých potratů a rovněž i za společenskou destigmatizaci interrupcí. V českém prostředí nefiguruje jedno konkrétní vlivné pro-choice hnutí, které by se svou činností a formou boje (v tomto případě spíše odboje) dalo přirovnat třeba k opozičnímu Hnutí Pro život, což ale kompenzuje fakt, že důležitost reprodukční spravedlnosti je neustále zdůrazňována napříč existujícími feministickými médii, neziskovými organizacemi a občanskými kolektivy.

Téma, kterému jsem svou bakalářskou práci věnovala, považuji za vysoce aktuální, a tudíž vnímám jako žádoucí o něm vést diskuzi a kriticky jej reflektovat. Snaha zasahovat do tělesné integrity žen se aktivně projevuje v ne zcela vzdálených státech, s nimiž nás pojí podobné sociokulturní pozadí. Zákony jsou přijímány hrstkou politiků, kteří zdaleka nezastupují zájmy všech. Společnost se neustále dynamizuje, situace kolem nás podléhá neustálým změnám a podstatné věci často unikají lidské pozornosti. I proto je třeba blíže zkoumat to, co se v neustálém koloběhu událostí může ztrácet z našeho dohledu. Důležité je skryté významy vynášet na světlo a odhalovat jejich skutečnou podstatu.

Seznam literatury

Barša, Pavel - Hesová, Zora - Sedláček, Ondřej, eds. 2021. *Central European Culture Wars: Beyond Post-communism And Populism*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.

Beauvoir, Simone de. 1966. *Druhé pohlaví*. Praha: Orbis.

Bourdieu, Pierre. 1998. *Teorie jednání*. Praha: Karolinum.

Drgonec, Ján. 2001. Právo na život. In: Kolektiv Aspekt. *Možnosť volby: aspekty práv a zodpovednosti*. Bratislava: Veda.

Dudová, Radka. 2012. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Foucault, Michel. 2006. *Rád diskurzu*. Bratislava: AGORA s. r. o.

Friedan, Betty. 1998. Ženská mystika. In: Oates-Indruchová, Libora, ed. *Dívčí válka s Ideologií. Klasické texty angloamerického feministického myšlení*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Giddens, Anthony. 2000. *Unikající svět*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Korolczuk, Elzbieta – Graff, Agnieszka. 2022. Mapping the anti-gender campaigns as a global movement. *Antigender Politics in the Populist Moment*. Routledge, Taylor & Francis.

Mill, John Stuart. 1998. Poddanství žen. In: Oates-Indruchová, Libora, ed. *Dívčí válka s Ideologií. Klasické texty angloamerického feministického myšlení*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Pollack-Petchesky, Rosalind. 2001. Reprodukčná sloboda: viac než "právo ženy na voľbu". In: Kolektiv Aspekt. *Možnosť volby: aspekty práv a zodpovednosti*. Bratislava: Veda.

Schneiderová, Soňa. 2015. *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha: Nakladatelství Karolinum.

Wodak, Ruth. 2001. What CDA is about – a summary of its history, important concepts and its developments. In: Wodak, Ruth – Meyer, Michael, eds. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage Publications.

Seznam internetových zdrojů

31. Český lev - Daria Kascheeva (předání ceny a projev). 2024. *YouTube*. 11. březen 2024 [Citace: 21. březen 2024.] Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=7G7pQtB3-68>.

Abolicionisté. Web organizace. [Citace: 2. duben 2024.] Dostupné na: <https://www.abolicioniste.cz/>.

ASAP. 2023. „Reprodukční spravedlnost a dostupnost interrupcí v ČR.“ Kolektiv ASAP. In: *Issuu.com*. 5. září 2023. [Citace: 8. duben 2024.] Dostupné na: https://issuu.com/asap.prague/docs/raport_asap_2023.

Bernardová, Sylva. 2018. „Víte, kdo byl... MUDr. Zdeněk Hejl (1920 – 1999)?“ *Hnutí pro život*. 22. prosinec 2018. [Citace: 9. březen 2024.] Dostupné na: <https://hnutiprozivot.cz/clanky/2765-vite-kdo-byl-mudr-zdenek-hejl-1920-1999>.

Center for Reproductive Rights. 2023. „European Abortion Laws: A Comparative Overview.“ *Center for Reproductive Rights*. 13. září 2023. [Citace: 24. březen 2024.] Dostupné na: <https://reproductiverights.org/wp-content/uploads/2023/09/European-Abortion-Laws-A-Comparative-Overview-new-9-13-23.pdf>.

Ciocia Czesia. Web organizace. [Citace: 24. březen 2024.] Dostupné na: <https://ciociaczesia.pl/>.

Česká televize. 2017. *Cesty víry. Česká televize*. [Citace: 16. březen 2024.] Dostupné na: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1185258379-cesty-viry/417235100051006/>.

ČTK. 2019. „Manželství zoofilů i pedofilů.‘ Poslanci se hádali o sňatcích homosexuálů, Šlechtová bránila gaye a lesby.“ *iRozhlas.cz*. 26. březen 2019. [Citace: 8. březen 2024.] Dostupné na: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/snatky-homosexualu-gay-lesba-manzelstvi-partnerstvi-hadka-poslanecka_1903261736_pla.

ČTK. 2020. „Češi přejí sňatkům homosexuálů. V průzkumu se pro ně vyslovily dvě třetiny oslovených, častěji ženy.“ *iRozhlas*. 23. leden 2020. [Citace: 9. březen 2024.] Dostupné na: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/homosexualove-manzelstvi-adopce-lgbt-median-pruzku-snatky-gayove-lesby_2001231504_elev.

Didaché II/2. 2008. *Revue Theofil*. 14. červenec 2008. [Citace: 16. březen 2024.] Dostupné na: <https://revue.theofil.cz/revue-clanek.php?clanek=338>.

Duka, Dominik. Duben 2022. „Nepodporujte je! Aneb jak pomoci znásilněným Ukrajinkám?“ *Blog Aktuálně*. 25. duben 2022. [Citace: 16. březen 2024.] Dostupné na: <https://blog.aktualne.cz/blogy/dominik-duka.php?itemid=42525>.

Duka, Dominik. Květen 2022. „Nepodporujte je! II.“ *Blog Aktuálně*. 4. květen 2022. [Citace: 16. březen 2024.] Dostupné na: <https://blog.aktualne.cz/blogy/dominik-duka.php?itemid=42584>.

Dušková, Magdalena - Koldová, Eliška – Kašpárek, Jan. 2023a. „Mezi Bohem a ultrapravicí: Hnutí Pro život jako nejschopnější lobbistická skupina v Poslanecké sněmovně.“ *Alarm*. 30. červen 2023. [Citace: 9. březen 2024.] Dostupné na: <https://a2larm.cz/2023/06/mezi-bohem-a-ultrapravici-hnuti-pro-zivot-jako-nejschopnejsi-lobbisticka-skupina-v-poslanecke-snemovne/>.

Dušková, Magdalena - Koldová, Eliška – Kašpárek, Jan. 2023b. „Mezi Bohem a ultrapravicí: S dobrovolnicemi Hnutí Pro život jsme plánovaly křížovou výpravu na aktivisty.“ *Alarm*. 6. červen 2023.

[Citace: 9. březen 2024.] Dostupné na: <https://a2larm.cz/2023/06/mezi-bohem-a-ultrapravici-s-dobrovolnicemi-hnuti-pro-zivot-jsme-planovaly-krizovou-vypravu-na-aktivisty/>.

Harzer, Filip. 2022. „Co víme o teroru v Bratislavě: ‘Necítím lítost, není to zábavné?’ napsal vrah.“ *Seznam zprávy*. 13. říjen 2022. [Citace: 16. březen 2024.] Dostupné na: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-stredni-evropa-co-vime-o-teroru-v-bratislave-necitim-litost-neni-to-zabavne-napsal-vrah-216790>.

Hlaváčková, Kateřina. 2021. „Dva otcové nebo dvě matky neexistují, manželství je tu kvůli dětem, říká Jochová.“ *Aktuálně*. 3. květen 2021. [Citace: 25. březen 2024.] Dostupné na: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/manzelstvi-jochova/r~af54d42ca8f111ebaedf0cc47ab5f122/>.

Hnutí Pro život. Web organizace. [Citace: 2. duben 2024.] Dostupné na: <https://hnutiprozivot.cz/>.

HRW. 2023. „Poland: Abortion Witch Hunt Targets Women, Doctors.“ *Human Rights Watch*. 14. září 2023. [Citace: 24. březen 2024.] Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2023/09/14/poland-abortion-witch-hunt-targets-women-doctors>.

Interrupce.info. 2024. „Druhy potratů a způsoby provedení.“ [Citace: 15. březen 2024.] Dostupné na: <https://www.interrupce.info/potrat-jak-na>

Ire, knn, kfo. 2022. „Je potrat lidské právo, či vražda? Poslanci se neshodnou, zákon měnit nechtějí.“ *iDnes*. 31. červenec 2022. [Citace: 15. březen 2024.] Dostupné na: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/anketa-poslanci-snemovna-potrat-interrupce.A220728_151251_domaci_knn.

Ježková, Adéla – Kotvalová, Lucie. 2024. „Mluvili jsme s padesáti lidmi, kteří se hlásí k Hnutí pro život. Kdo jsou a jak smýšlí?“ *Refresher*. 10. duben 2024. [Citace: 14. duben 2024.] Dostupné na: <https://refresher.cz/157551-Mluvili-jsme-s-padesati-lidmi-kteri-se-hlasi-k-Hnuti-pro-zivot-Kdo-jsou-a-jak-smysli>.

Kopecká, Mahulena. 2024a. „Náhradní mateřství: V Česku šedá zóna, Aliance pro rodinu usiluje o zákaz.“ *Investigace*. 16. leden 2024. [Citace: 23. březen 2024.] Dostupné na: <https://www.investigace.cz/nahradni-materstvi-evropa/>.

Kopecká, Mahulena. 2024b. „Konzervativní síť v Evropě: Polský příklad.“ *Investigace*. 23. leden 2024. [Citace: 26. březen 2024.] Dostupné na: <https://www.investigace.cz/polsko-alipro/>.

Levinson-King, Robin. 2023. „Four ways the end of Roe v Wade has changed America.“ *BBC News*. 24. červen 2023. [Citace: 3. duben 2024.] Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-65956103>.

Marcin, Ashley. 2022. „Embryo vs. Fetus: Fetal Development Week-by-Week.“ *Healthline*. 30. září 2022. [Citace: 16. březen 2024.] Dostupné na: <https://www.healthline.com/health/pregnancy/embryo-fetus-development#zygote>.

Medical News Today. 2022. „Post-abortion syndrome: Is it real?“ *Medical News Today*. 22. březen 2022. [Citace: 16. březen 2024.] Dostupné na: <https://www.medicalnewstoday.com/articles/post-abortion-syndrome#emotions>.

Mikulička, Jan. 2014. „Soud dal za pravdu Chrastavě, odmítl brutální kampaň proti potratům.“ *iDnes*. 12. červen 2014. [Citace: 16. březen 2024.] Dostupné na: https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/soud-odmitl-kampan-proti-potratum-v-chrastave.A140612_163032_liberec-zpravy_tm.

Oběžník Hnutí Pro život ČR. 2024. *Hnutí Pro život*. únor 2024. [Citace: 26. březen 2024.] Dostupné na: https://hnutiprozivot.cz/download/zpravodaj/obeznik-2024_02.pdf.

Pma. 2019. „Homosexualita není nemocí z politických důvodů, řekla Jochová v Rozstřelu.“ *iDnes*. 28. listopad 2019. [Citace: 25. březen 2024.] Dostupné na: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozstrel-jana-jochova-predsedkyne-aliance-pro-rodinu-tradicni-rodina-manzelstvi-homosexualove-lesby.A191125_160906_domaci_pmk#:~:text=Homosexualita%20nen%C3%AD%20nemoc%C3%AD%20z%20politick%C3%BDch%20d%C5%AFvod%C5%AF%2C%2.

Pochobradská, Marie. 2024. „Rozpory v koalici a právo veta prezidenta. S obnovením práva na potrat Tusk naráží na překážky.“ *iRozhlas*. 4. únor 2024. [Citace: 24. březen 2024.] Dostupné na: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/polsko-pravo-na-potrat-tusk_2402041614_kth.

Radoš, Václav. 2022. „Posedlost potraty se stala lakmusovým papírkem pro víru v konzervativních církvích.“ *Proboha*. 1. červen 2022. [Citace: 16. březen 2024.] Dostupné na: <https://proboha.cz/magazin/zivot/vaclavrados/2022/06/komentar-posedlost-potraty-se-stala-lakmusovym-papirkem-pro-viru-v-konzervativnich-cirkvich/>.

Retková, Marie. 2015. „Když se nebudete učit, půjdete do školy,“ straší svoje děti Radim Ucháč. Domácí výuka se mu osvědčila.“ *Host do domu. Český rozhlas dvojka*. 1. duben 2015. [Citace: 16. březen 2024.] Dostupné na: <https://dvojka.rozhlas.cz/kdyz-se-nebudete-ucit-pujdete-do-skoly-strasi-svoje-deti-radim-uchac-domaci-7505513>.

Revue Theofil. 2014. List Barnabášův XIX/5. *Revue Theofil*. 15. listopad 2014. [Citace: 16. březen 2024.] Dostupné na: <https://revue.theofil.cz/revue-clanek.php?clanek=2138>.

Rocca, Corinne H. - Samari, Goleen - Foster, Diana G. – Gould, Heather - Kimport, Katrina, 2020. „Emotions and decision rightness over five years following an abortion: An examination of decision difficulty and abortion stigma.“ *ScienceDirect*. Social Science & Medicine, 2020. [Citace: 20. březen 2024.] Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277953619306999>.

Rocca, Corinne H. a kol. 2015. „Decision Rightness and Emotional Responses to Abortion in the United States: A Longitudinal Study.“ *Plos One*. 8. červenec 2015. [Citace: 20. březen 2024.] Dostupné na: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0128832#sec013>.

Rychlíková, Apolena. 2022. „Pepřáky a houkadla. Hnutí Pro život navrhuje pomáhat znásilněným Ukrajinkám prevencí.“ *Alarm*. 9. duben 2022. [Citace: 16. březen 2024.] Dostupné na: <https://a2alarm.cz/2022/04/pepraky-a-houkadla-hnuti-pro-zivot-navrhuje-pomahat-znasilnenym-ukrajinkam-prevenci/>.

Řičicová, Hana. 2022. „Reakce na znásilňování Ukrajinek odkryla ultrakonzervativní tvář a taktiku Hnutí Pro život.“ *Respekt*. 19. duben 2022. [Citace: 16. březen 2024.] Dostupné na: <https://www.respekt.cz/podcasty/reakce-na-znasilnovani-ukrajinek-odkryla-ultrakonzervativni-tvar-a-taktiku-hnuti-pro-zivot>.

Sedláčková, Veronika. 2020. „Polský zákaz potratů je výchovný, lidé si dávají pozor, když ví, že to nemohou vzít zpět, tvrdí Rybová z Pro život.“ *iRozhlas*. 8. listopad 2020. [Citace: 24. březen 2024.] Dostupné na: <https://plus.rozhlas.cz/polsky-zakaz-potratu-je-vychovny-lide-si-davaji-pozor-kdyz-vi-ze-nemohou-vzit-8355281>.

Stop genocidě. Web organizace. [Citace: 2. duben 2024.] Dostupné na: <http://www.stop-genocide.cz/>.

Sv. Basil, 2. pravidlo. 2017. *Mystika.info*. 18. prosinec 2017. [Citace: 16. březen 2024.] Dostupné na: <https://www.mystika.info/news/pravidla-sv-basila-velikeho/>.

Van. 2022. „Jurečkovi radí hnutí odmítající potraty i menšiny. Alarmující, říká politolog.“ *iDnes*. 15. květen 2022. [Citace: 8. březen 2024.] Dostupné na: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/poradci-ministerstva-organizace-poradenstvi-odborne-skupiny-poslanci.A220513_061317_domaci_vank.

Van. 2023. „Ukončete spolupráci s Aliancí pro rodinu, píší členové církvi vládě.“ *iDnes*. 27. červen 2023. [Citace: 26. březen 2024.] https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/vyzva-odvolani-aliance-pro-rodinu-poradci-ministerstvo-clenove-cirkvi.A230627_093744_domaci_vank.

Vrána, Jan - Preiningerová, Xénie. 2023. „Petice za obnovení legislativní ochrany lidského života od početí.“ *Stop genocidě*. 24. květen 2023. [Citace: 26. březen 2024.] Dostupné na: <https://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/108367/90907>.

WHO, 2021. „Abortion. Consequences of inaccessible quality abortion care.“ *World Health Organisation*. 25. listopad 2021. [Citace: 25. březen 2024.] Dostupné na: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abortion>.

Zákon č. 66/1986 Sb., zákon České národní rady o umělém přerušení těhotenství. In: *Zákony pro lidi*. [Citace: 3. duben 2024.] Dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1986-66#:~:text=%C5%BDen%C4%9B%20lze%20um%C4%9Ble%20p%C5%99eru%C5%A1it%20t%C4%9Bhotenstv%C3%AD,o%20geneticky%20vadm%C3%BD%20v%C3%BDvoj%20plodu>.

Zápis z jednání. 2022. „Zápis z jednání Akademického senátu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích konaného dne 11. 1. 2022.“ *Jihočeská univerzita*. 11. leden 2022. [Citace: 2024. březen 2024.] Dostupné na: https://www.jcu.cz/images/UNIVERZITA/organy/akademicky-senat-ju/jednani-as-ju/2022/zapis-as-ju-11_-1.pdf.

Zdeněk, Hynek. 2016. „Aktivisté kázali proti potratům, na odpůrce nakonec vytáhli pistoli.“ *iDnes*. 26. únor 2016. [Citace: 18. březen 2024.] Dostupné na: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/organizatori-akce-stop-genocide-vytahli-na-oponenty-strelnou-zbran.A160226_132036_brno-zpravy_zde.